

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 У КРАЇНАХ ЄС ТА УКРАЇНІ»

«Socio-Economic Consequences of the Covid-19 Pandemic in EU Countries and Ukraine»

Виконала: здобувачка денної форми навчання
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини»

Освітня програма «Міжнародні економічні
відносини»

Чернова Валерія Віталіївна

Науковий керівник: д.філософ. доц.
Алексєєвська Г.С.

Рецензент: к.е.н. доц. Крючкова Н.М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від __. __. 20__ р.

Захищено на засіданні ЕК №

протокол № __ від __. __. 20__ р.

Оцінка _____ / _____ / _____

Завідувач кафедри

Голова ЕК

_____ Якубовський С.О.

_____ Пічугіна Ю.В.

м. Одеса – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ.....	6
1.1. Пандемія як глобальний виклик для світової економіки.....	6
1.2. Теоретичні підходи до оцінки економічних наслідків пандемій.....	12
РОЗДІЛ 2 СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ДЛЯ КРАЇ ЄС НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ ТА ІТАЛІЇ.....	18
2.1. Державне регулювання економіки в умовах пандемії.....	18
2.2. Соціально- економічні наслідки пандемії для економіки Німеччини	24
2.3. Соціально- економічні наслідки пандемії для економіки Італії.....	35
РОЗДІЛ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 В УКРАЇНІ.....	44
3.1. Антикризові заходи уряду України в умовах пандемії COVID-19.....	44
3.2. Наслідки пандемії для економіки України.....	45
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним викликом для сучасного світу, спричинивши значні зміни в економічній, соціальній та політичній сферах. Її наслідки відчули всі країни, країни Європейського Союзу та Україна зіткнулися з особливо гострими викликами, оскільки пандемія вплинула не лише на їхні внутрішні економіки, але й на міжнародну співпрацю та інтеграційні процеси. Різке скорочення виробництва, зростання безробіття, падіння внутрішнього попиту, фінансові кризи та погіршення умов життя населення стали реальністю для багатьох країн.

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що пандемія COVID-19 висвітлила вразливі сторони економік країн, а також їхні можливості щодо швидкого відновлення. Дослідження соціально-економічних наслідків пандемії є важливим для розуміння того, як різні країни ЄС та Україна реагували на виклики, пов'язані з пандемією, і як це вплинуло на їхній подальший розвиток.

Метою роботи є аналіз соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 у країнах Європейського Союзу та Україні та стратегій, які були використані для подолання кризи.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

1. дослідити пандемію як глобальний виклик для світової економіки, визначивши основні ризики та вплив на ключові галузі в історичному контексті;
2. проаналізувати теоретичні підходи до оцінки економічних наслідків пандемій;
3. проаналізувати державне регулювання економіки в умовах пандемії COVID-19 на прикладі країн ЄС, розглянувши ключові заходи підтримки та їх ефективність.
4. визначити соціально-економічні наслідки пандемії для економіки Німеччини;

5. оцінити соціально-економічні наслідки пандемії для економіки Італії;
6. дослідити антикризові заходи уряду України в умовах пандемії COVID-19;
7. проаналізувати наслідки пандемії для економіки України.

Об'єктом дослідження є соціально-економічні системи країн ЄС та України в умовах пандемії COVID-19.

Предметом дослідження є соціально-економічні наслідки пандемії та заходи, спрямовані на їхнє подолання.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел.

У розділі 1 було проаналізовано теоретичні аспекти соціально-економічних наслідків пандемій, зокрема їх вплив на історичний розвиток суспільства, демографічні та економічні структури. Розглянуто основні пандемії в історії людства, їхній вплив на глобальну економіку, соціальні та політичні системи. Розглянуто основні теоретичні підходи до оцінки економічних наслідків пандемій, включаючи вплив на інвестиції, споживчий попит та глобальні ланцюги постачання. Аналіз підкреслює значущість пандемій як ключового фактора, що формує економічний розвиток і стимулює впровадження інновацій.

У розділі 2 було проаналізовано державне регулювання економіки в умовах пандемії COVID-19 та її соціально-економічні наслідки для Німеччини й Італії. Описано ключові заходи урядів, спрямовані на пом'якшення економічних наслідків, такі як фіскальні стимули, підтримка зайнятості, податкові знижки та кредитні гарантії. Розглянуто вплив пандемії на основні макроекономічні показники, включаючи рівень безробіття, бюджетний дефіцит, промислове виробництво та сектор послуг. Особливу увагу приділено кризовим викликам у таких галузях, як туризм, автомобільна промисловість, торгівля та фінансовий сектор, а також успіхам у розвитку фармацевтичної індустрії й цифрових технологій. Аналіз підкреслює важливість стійких економічних стратегій для подолання наслідків глобальних криз.

У розділі 3 було проаналізовано соціально-економічні наслідки пандемії COVID-19 для України. Розглянуто основні заходи, вжиті урядом для мінімізації негативних наслідків пандемії, включаючи карантинні обмеження, підтримку системи охорони здоров'я, організацію вакцинації населення, а також економічну допомогу громадянам і бізнесу. Висвітлено вплив адаптивного карантину та підтримки найбільш постраждалих галузей економіки на стабілізацію епідеміологічної та економічної ситуації в країні. А також проаналізовано вплив пандемії на ВВП, зовнішню торгівлю, ринок праці та споживчу активність. Особлива увага приділена динаміці експорту та імпорту, рівню безробіття, споживчим витратам населення, а також зростанню ролі окремих галузей, таких як ІТ, фармацевтика та цифрові технології. Побудовано регресійну модель для оцінки впливу пандемії на споживчі витрати домогосподарств, яка підтвердила значущість таких факторів, як кількість нових випадків захворювання, карантинні обмеження та державні витрати на охорону здоров'я.

При написанні роботи були використані порівняльний, статистичний, графічний методи, метод кореляційно-регресійного аналізу.

Кваліфікаційна робота апробована на всеукраїнській науковій конференції «Реформування та стабілізація економіки в контексті міжнародного співробітництва» жовтень 2024р, та у співавторстві з науковим керівником опубліковано наукову статтю.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ

1.1. Пандемія як глобальний виклик для світової економіки

Пандемія - це масштабний спалах інфекційних захворювань, який охоплює великі географічні регіони, значно підвищуючи рівень захворюваності та смертності. В останні десятиліття ймовірність виникнення пандемій зросла через глобалізацію, урбанізацію, збільшення міжнародних подорожей, змін у землекористуванні та антропогенного впливу на навколишнє середовище [1].

Протягом всієї історії людства спалахи пандемії знищували суспільства, визначали результат війн, знищували цілі народи, але також парадоксальним чином сприяли розвитку інновацій та досягнень у науці, економіці та політичних системах [2].

Таблиця 1.1

Основні пандемії в історії розвитку людства

Назва	Період	Тип	Кількість померлих
Антонінова чума	165-180	Ймовірно віспа або кір	5 мільйонів
Епідемія віспи в Японії	735-737	Вірус Variola major	1 мільйон
Юстиніанова чума	541-542	Бактерія Yersinia pestis/щури, блохи	30-50 мільйонів
Чорна смерть	1347-1351	Бактерія Yersinia pestis/щури, блохи	200 мільйонів
Епідемія віспи в Новому Світі	1520 і пізніше	Вірус Variola major	56 мільйонів
Велика чума в Лондоні	1665	Бактерія Yersinia pestis/щури, блохи	100,000

Італійська чума	1629-1631	Бактерія <i>Yersinia pestis</i> /щури, блохи	1 мільйон
Холерні пандемії 1-6	1817-1923	Бактерія <i>V. cholerae</i>	1 мільйон+
Третя пандемія чуми	1885	Бактерія <i>Yersinia pestis</i> /щури, блохи	12 мільйонів (Китай і Індія)
Жовта лихоманка	Кінець 1800-х	Вірус/комарі	100,000-150,000 (США)
Іспанський грип	1918-1919	Вірус H1N1/свині	40-50 мільйонів
Азіатський грип	1957-1958	Вірус H2N2	1.1 мільйона
Гонконгський грип	1968-1970	Вірус H3N2	1 мільйон
ВІЛ/СНІД	1981-донині	Вірус/шимпанзе	25-35 мільйонів
Свинячий грип	2009-2010	Вірус H1N1/свині	200,000
САРС	2002-2003	Коронавірус/кажани, цивети	770
Ебола	2014-2016	Вірус Ебола/дикі тварини	11,000

Джерело: [3-4]

Таблиця 1 ілюструє основні пандемії, які мали значний вплив на історію людства, зокрема на демографію, економіку та соціальні структури. Одним із головних висновків є те, що пандемії протягом історії викликали масові смерті та суттєво змінювали чисельність населення, зокрема спричиняли скорочення в десятки і навіть сотні мільйонів людей

Пандемії також сприяли зміні відносин між людьми і природою, стимулюючи розвиток медицини, покращення санітарії та гігієни, що допомогло запобігти подальшим катастрофічним спалахам хвороб у більш пізні періоди. Загальний вплив пандемій на людство не обмежується лише

кількістю смертей, оскільки вони залишили глибокі сліди в соціальних, економічних і політичних процесах на різних етапах історії.

Одна з найруйнівніших пандемій в історії – це Чорна смерть XIV століття, яка забрала життя мільйонів людей. За оцінками вона знищила близько 60% населення Європи. Дослідження показують, що ця пандемія поширилася торговими шляхами, які пов'язують Євразію через Шовковий шлях. Вона справила як демографічний, соціальний та економічний вплив на середньовічні суспільства.

У XX столітті світ пережив кілька пандемій грипу, кожна з яких мала свої особливості та глобальні наслідки. Іспанський грип (1918-1919) - найбільш смертоносна пандемія, що охопила близько 25-30% населення планети і забрала життя понад 50 мільйонів людей. Економічні наслідки пандемії були руйнівними, особливо у Європі. Азіатський грип (1957–1958) та Гонконзький грип (1968–1969) — менш смертоносні порівняно з Іспанським грипом, проте кожна з них забрала життя від 1 до 4 мільйонів людей, спричиняючи значні економічні та соціальні потрясіння.

Економісти оцінили, що подібні пандемії можуть коштувати світовій економіці 500 мільярдів доларів США щорічно, що становить близько 0,6% світового доходу. Особливо значущими є втрати у сфері охорони здоров'я, туризму та торгівлі [5].

За оцінками Світового банку та Світової організації охорони здоров'я (ВООЗ), загальні витрати на її подолання пандемії, подібної до іспанського грипу, досягають 2,2-4,8% світового ВВП, це близько 3 трильйони доларів США.

COVID-19, як і іспанський грип, став глобальною пандемією. Пандемія COVID-19, яка розпочалася в Ухані (Китай) наприкінці 2019 року, мала безпрецедентний вплив на весь світ. Вже до березня 2020 ВООЗ оголосила COVID-19 глобальною пандемією. Це захворювання принципово відрізнялося від попередніх пандемій високою швидкістю поширення, спричиненою тісною міжнародною інтеграцією та глобалізацією. Можливість безсимптомної

передачі COVID-19 ще більше ускладнила боротьбу із ним. Пандемія COVID-19 стала безпрецедентною подією, яка призвела до глобальної рецесії та суттєвих економічних і соціальних наслідків для більшості країн світу. У зв'язку з поширенням вірусу, більшість урядів були змушені вводити жорсткі карантинні заходи, обмеження на пересування та закриття підприємств, що значно вплинуло на всі сфери економіки.

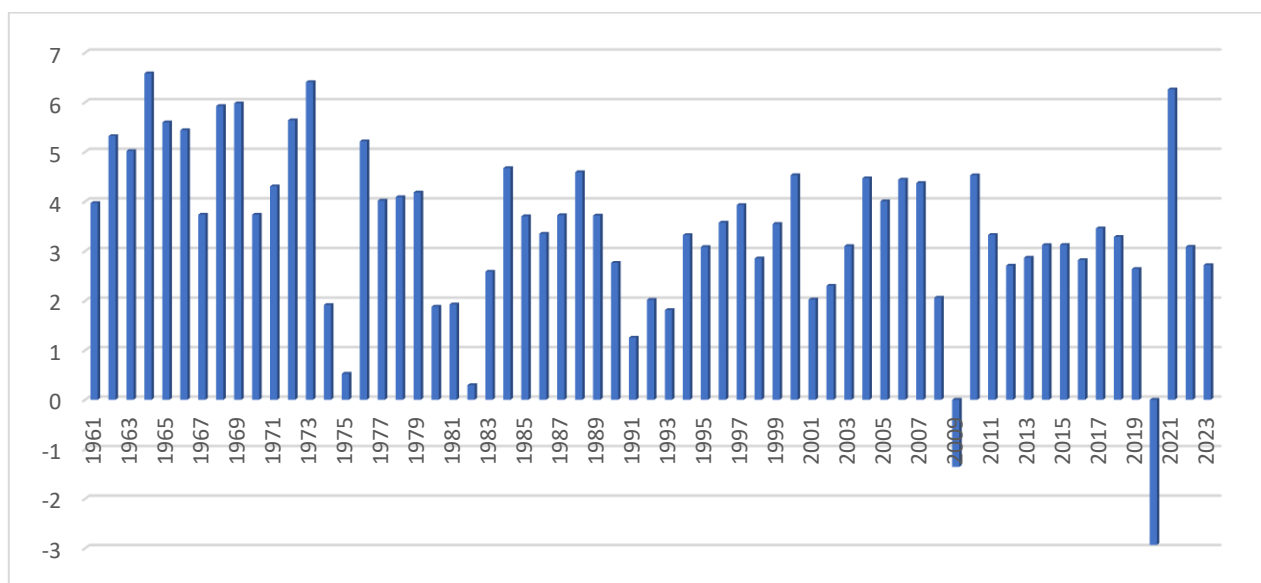

Рис. 1. Зростання світового ВВП (%)

Джерело: [6].

До жовтня 2023 року, за даними ВООЗ, у світі було зареєстровано понад 780 мільйонів підтверджених випадків COVID-19 та понад 7 мільйонів смертей. Найбільшого удару пандемія завдала країнам із щільною урбанізацією та розвиненими економіками, такими як США, Індія та Бразилія. За оцінками, втрати світового ВВП у 2020 році становили близько 3,5%, що стало найбільшим спадом з моменту Великої депресії 1930-х років. На 2024 рік глобальна економіка продовжує відновлюватися після пандемії COVID-19, але темпи зростання залишаються нижчими, ніж до кризи. Прогнозоване зростання світового ВВП 2024 року становить 3,1%, а 2025 року — 3,2% [4]. Ці цифри нижчі за середнє зростання в 3,8%, що спостерігалось до пандемії в період з 2000 по 2019 роки. Причини повільнішого зростання включають високі відсоткові ставки центральних банків боротьби з інфляцією, скорочення фіскальної підтримки та низькі темпи зростання продуктивності.

Пандемії суттєво впливають на глобальну торгівлю, порушуючи ключові економічні процеси та міжнародні ланцюги постачання. Масштабні пандемії, такі як COVID-19, призводять до зупинки виробництва, зниження попиту та пропозиції на товари і послуги, а також до введення обмежень на міжнародні перевезення

Пандемії також змінюють напрямки міжнародних торговельних потоків, оскільки країни шукають нові ринки та постачальників, щоб компенсувати втрати від порушених ланцюгів постачання.

Глобальна торгівля скоротилася на 5,6% у 2020 році, що спричинило збитки на суму понад 6 трильйонів доларів. Найбільших втрат зазнали сектори туризму, автомобільної промисловості та електроніки.

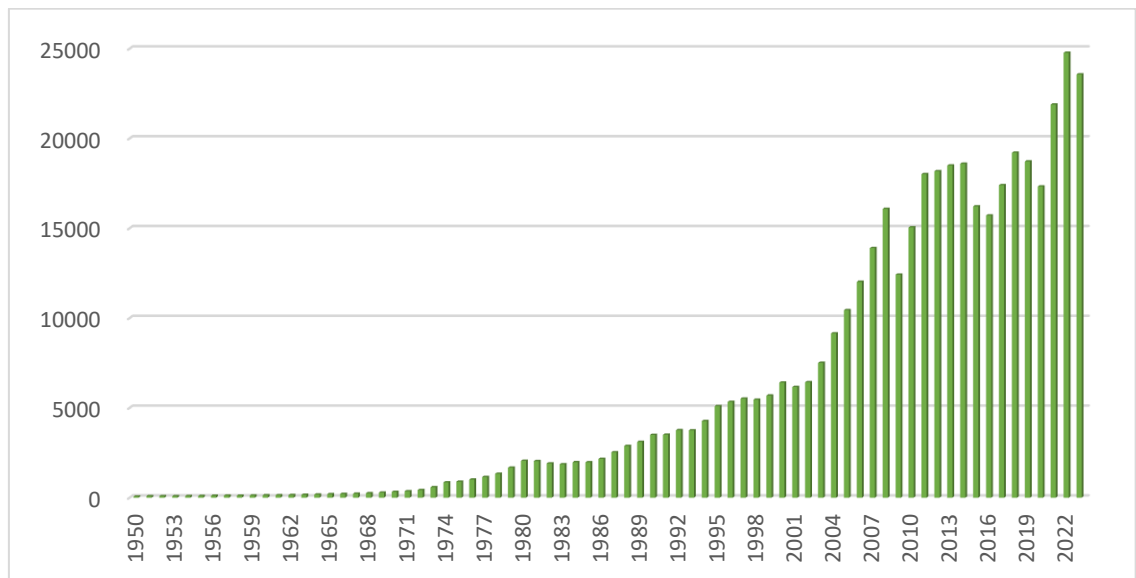

Рис.2. Обсяг світової торгівлі (млн дол. США)

Джерело: [7].

Пандемії значно впливають на соціальні структури та політичні системи. Під час пандемії COVID-19 багато країн зіткнулися із соціальними хвилюваннями, викликаними суворими карантинними заходами, обмеженнями на пересування та спадом економіки. У деяких країнах це призвело до політичної нестабільності та посилення протестних рухів.

Пандемія також спричинила серйозні порушення в міжнародних ланцюгах постачання. Закриття кордонів, обмеження на пересування людей і

товарів, а також скорочення виробничих потужностей призвели до того, що багато галузей, особливо ті, які залежали від глобальної інтеграції, зіткнулися з серйозними проблемами. Найбільш постраждали автомобільна промисловість, електроніка, а також сільське господарство [8].

COVID-19 також серйозно порушив глобальні ланцюги постачання. Китай, як одна з найбільших виробничих баз у світі, тимчасово призупинив роботу багатьох підприємств, що викликало збої у постачанні товарів по всьому світу. Європейський Союз, США, Японія та Південна Корея сильно постраждали від цих перебоїв, оскільки їхні промислові сектори залежать від постачання компонентів із Китаю.

Фінансові ринки також постраждали від пандемії COVID-19. У перші місяці після початку пандемії глобальні фондові ринки зазнали різкого падіння. Хоча пізніше вони почали відновлюватися завдяки фіскальним і монетарним заходам урядів та центральних банків, зокрема програмам кількісного пом'якшення, волатильність ринку залишалася високою протягом тривалого періоду [9].

Крім економічних втрат, пандемія також призвела до посилення соціальної нерівності. Багато країн, особливо з низьким і середнім рівнем доходів, зіткнулися з проблемами доступу до вакцин, що уповільнило їх економічне відновлення порівняно з розвиненими країнами. За даними Світового банку, пандемія COVID-19 збільшила кількість людей, які живуть за межею бідності, на 97 мільйонів осіб у 2020 році [10].

Водночас пандемія стимулювала впровадження інновацій у галузі охорони здоров'я та технологій. Швидкий розвиток вакцин проти COVID-19 став результатом міжнародного співробітництва та масштабних інвестицій у науку.

Незважаючи на те, що суспільство впоралося з глобальною пандемією COVID-19, слід брати до уваги вразливість світової економіки перед глобальними загрозами та необхідність створення більш стійких систем для

боротьби з майбутніми спалахами інфекцій та іншими глобальними викликами.

Таким чином, пандемія COVID-19 стала справжнім викликом для світової економіки, продемонструвавши вразливість глобальної системи до зовнішніх шоків і важливість міжнародної співпраці в подоланні таких криз.

1.2. Теоретичні підходи до оцінки економічних наслідків пандемій

Автори Оскар Жорда, Санджай Р. Сінгх і Алан М. Тейлор у своїй статті "Довгострокові економічні наслідки пандемій" досліджують вплив пандемій на світову економіку з XIV століття. Автори приходять до висновку, що пандемії змушують людей збільшувати заощадження через невпевненість у майбутньому, що призводить до зменшення інвестицій і, відповідно, до зниження доходності активів. На відміну від воєн, пандемії не призводять до руйнування капіталу, але створюють дефіцит робочої сили через смертність і зменшення народжуваності. Це сприяє зростанню заробітної плати і витрат підприємств, але пригнічує темпи економічного зростання. Пандемії змінюють суспільну поведінку, формуючи так звану "культуру заощаджень", яка призводить до тривалої економічної депресії. Наслідки пандемій можуть тривати до 40 років, що значно перевищує терміни відновлення після воєн.

Автори використовують регресійні моделі для вивчення залежності між пандеміями і ключовими макроекономічними змінними, такими як ВВП, норма доходності активів і зайнятість. Регресійний аналіз дозволяє встановити кореляцію між пандеміями та економічними наслідками на основі історичних даних. Для визначення тривалості впливу пандемій автори аналізують зміни в економічних показниках протягом певних періодів до і після пандемій. Цей підхід дозволяє оцінити, як швидко або повільно відбувається економічне відновлення, і чи залишаються наслідки пандемії значущими у довготривалій перспективі. Автори також наголошують на необхідності більш стійких

економічних стратегій у державній політиці, особливо щодо управління фінансами та робочою силою, для мінімізації тривалих економічних втрат у разі майбутніх пандемій [11].

Хаді Салехі Есфгані, Шандре Тангавелу, Ішіта Чаттерджі в статті "Глобальний економічний вплив пандемії COVID-19: Друга хвиля та наслідки для політики" досліджують вплив другої хвилі пандемії COVID-19 на світову економіку. Автори показують, як друга хвиля призвела до значного скорочення ВВП та підвищення безробіття у багатьох країнах, особливо в секторах, що залежать від фізичної присутності, таких як туризм і роздрібна торгівля. Пандемія порушила міжнародні ланцюги постачання, що спричинило дефіцит товарів і зростання цін, вплинувши на імпортозалежні економіки. Країни з високими доходами швидше відновлюються завдяки фінансовим ресурсам, тоді як країни з низькими доходами зазнають значних труднощів через брак фінансування і недостатній доступ до вакцин. Автори рекомендують глобальну координацію для зменшення наслідків пандемії та забезпечення рівномірного відновлення економік. Також автори підкреслюють важливість адаптивного підходу до економічної політики, зокрема, фіскальної та монетарної підтримки, для швидшого подолання кризи та зменшення нерівності між країнами [12].

Маріам Манц та Йорг Плогер досліджують соціально-економічні нерівності, які загострилися під час пандемії COVID-19 у незаможних районах міст Німеччини. Автори зосереджуються на районах з високою часткою домогосподарств мігрантів, зокрема у містах Дортмунд та Дюссельдорф. Вони вивчають, як державні політики під час пандемії непропорційно вплинули на ці райони. Заходи, вжиті під час пандемії, загострили існуючі проблеми з житлом, особливо для малозабезпечених домогосподарств, що проживають у тісних умовах. Перехід на дистанційне навчання виявив серйозні бар'єри для незаможних домогосподарств через відсутність належного простору і ресурсів. Домогосподарства мігрантів, зокрема, зіштовхнулися з труднощами через обмежений доступ до цифрових технологій та мовні бар'єри, що

збільшило освітню нерівність. Цей аналіз демонструє складні взаємозв'язки між державною політикою, соціальним статусом і міським громадянством під час кризи COVID-19, відображаючи ширші виклики для забезпечення рівноправного міського управління в кризових умовах [13].

Стаття «Оптимізація соціально-економічних, екологічних та суспільно-охоронних чинників національної безпеки для післяпандемічного відновлення» авторів Яни Фірстової та Аліни Височиної досліджує вплив COVID-19 на національну безпеку у 34 європейських країнах з 2000 по 2022 рік. Автори розробили Індекс національної безпеки (NSI), використовуючи 16 показників, що охоплюють економічний, екологічний та соціальний аспекти, включаючи фактори, як зайнятість, громадське здоров'я та вплив на довкілля. Хоча NSI показав незначне зниження у 2020 році, значніші негативні зміни спостерігались у 2021 та 2022 роках. Під час пандемії економічні та соціальні фактори стали важливішими, тоді як до пандемії пріоритетом були екологічні ресурси. Післяпандемічне відновлення потребує цільових заходів у економічному, соціальному та екологічному секторах, зокрема, стратегій контролю інфляції, енергетичної незалежності та підтримки зайнятості.

У дослідженні були застосовані такі методи: аналіз головних компонентів (Principal Component Analysis) для визначення вагомості кожного показника, нормалізація за методами Севіджа та природня нормалізація для стандартизації даних. Також для оцінки впливу охоронних показників на національну безпеку, який показав відсутність значущого впливу був використаний регресійний аналіз.

Це дослідження підкреслює важливість адаптації стратегій національної безпеки на основі соціально-економічних викликів та необхідність стійких, комплексних підходів до відновлення після пандемії [14].

Стаття «Вплив пандемії COVID-19 на економічну вразливість італійського суспільства» авторів Марко Фатторе та Стефанії М. Л. Рімолді, досліджує економічні наслідки пандемії COVID-19 для різних соціальних груп в Італії. Дослідження базується на даних п'яти хвиль опитування, проведеного

Банком Італії з 2020 по 2021 роки. Це опитування оцінює економічну вразливість за показниками, такими як зниження доходу, залежність від фінансових активів, доступ до підтримки доходу та труднощі з виплатами за іпотекою. Дослідження підкреслює значні економічні труднощі, з якими зіткнулася Італія під час пандемії. Найвразливішими групами були великі домогосподарства, люди з нижчим рівнем освіти, а також безробітні або самозайняті працівники. Хоча рівень вразливості поступово знижувався, повторні локдауни та регіональні відмінності вплинули на ці тенденції. Крім того, економічна поляризація є суттєвою проблемою, оскільки окремі групи, як-от одноосібні домогосподарства та групи з низькими доходами, залишаються постійно вразливими. Автори наголошують, що людський капітал (освіта та зайнятість) відіграє ключову роль у стійкості до економічних потрясінь, підкреслюючи необхідність цільової підтримки для зменшення соціальної нерівності у майбутніх кризах [14].

Крістіан Канседа зі співавторами досліджують вплив соціально-економічних змінних на поширення COVID-19. Автори застосували машинне навчання та статистичний аналіз для оцінки зв'язку між різними змінними (демографія, економіка, охорона здоров'я тощо) і поширенням вірусу в європейських регіонах. Для аналізу використовувались показники, такі як тривалість робочих годин, ВВП, рівень зайнятості та демографічні фактори. Також було проведено обробку даних із застосуванням техніки збалансування класів SMOTE для компенсації нерівномірного розподілу даних.

Аналіз виявив, що на першій хвилі COVID-19 найбільш значущими факторами були економічні змінні, тривалість робочого часу та щільність населення. Водночас у другій хвилі велике значення мали освітні показники та рівень смертності, що свідчить про адаптацію відповідей на пандемію [16].

Сімон Джансанте, Андреа Флорі та Алессандро Спелта досліджують вплив карантинних заходів COVID-19 на економічну стабільність регіонів Італії. За допомогою спектральної моделі на основі мережевого аналізу автори оцінюють, як обмеження мобільності під час локдаунів вплинули на різні

провінції та муніципалітети Італії, зокрема на економічні наслідки, спричинені порушенням зв'язків через щоденні поїздки на роботу. Політика локдаунів суттєво вплинула на транспортні потоки, що призвело до нерівномірних економічних втрат по всій Італії. Південні регіони, де менше робочих центрів, зазнали більш концентрованих економічних втрат.

Автори приходять до висновку, що території з обмеженими можливостями для дистанційної роботи (smart working) і високою залежністю від щоденних поїздок на роботу були більш вразливими до економічної нестабільності. Для південних регіонів ці обмеження спричинили значне економічне скорочення, тоді як північні території, з більш розгалуженими зв'язками, зіткнулися з іншими економічними викликами.

Також результати дослідження свідчать, що адаптовані заходи локдауну, які відрізняються на рівні локальних та міжрегіональних обмежень, могли б зменшити економічну шкоду. Автори рекомендують політику, яка враховує регіональні економічні структури і підтримує місцеві юрисдикції у поглинанні економічних потрясінь, зокрема шляхом заохочення дистанційної роботи [17].

Стаття «Соціально-економічні наслідки COVID-19» досліджує широкі впливи пандемії на системи охорони здоров'я, економіку, освіту та соціальні структури в глобальному масштабі. Використовуючи якісний аналіз, включаючи огляд літератури та документів, автори наголошують на навантаженні на медичну інфраструктуру та вразливих місцях державних систем охорони здоров'я. Економічні перебої призвели до значних втрат робочих місць, особливо серед уразливих груп, а перехід на дистанційне навчання посилив освітні нерівності. Автори закликають до впровадження адаптивних політик для посилення систем охорони здоров'я, економічної стійкості та цифрової інфраструктури для підготовки до майбутніх криз[18].

Джекі Пауер у своєму дослідженні підсумовує основні аспекти третього року пандемії COVID-19. Стаття зосереджується на тому, як завдяки вакцинації та природному імунітету вдалося пом'якшити вплив інфекції, а також описує нові виклики, зокрема, нерівний доступ до охорони здоров'я,

ментальне здоров'я та довгострокову адаптацію до нових умов. Серед викликів, автор зазначає необхідність підвищення гнучкості та адаптивності систем охорони здоров'я для забезпечення безперебійного функціонування, навіть під час нових криз. Крім того, виявлені соціальні проблеми, такі як нерівність у доступі до медичних послуг, психологічний стрес від обмежень, і вплив пандемії на освіту. Автори наголошують, що для ефективного подолання цих наслідків потрібні зміни у соціальній політиці та доступність послуг з підтримки ментального здоров'я для різних верств населення. Отже довгострокове планування та координація глобальних зусиль для протидії пандеміям у майбутньому, з акцентом на рівний доступ до медичних ресурсів і підтримку психічного здоров'я є необхідністю [19].

Виходячи з історичного аналізу пандемій і певних аспектів пандемії коронавірусу можна визначити що основними макроекономічними факторами які найбільше страждають від пандемій є: ВВП країни, пандемії спричиняють різке падіння як світового ВВП, так і окремих країн; рівень безробіття, велика смертність, карантинні обмеження і зупинка підприємств призводить до масового скорочення робочих місць; рівень виробництва - виробничий сектор зазнає серйозного удару через порушення в ланцюгах постачання і високих показників захворюваності; сектор послуг страждає через скорочення попиту; інвестиційна сфера в умовах невизначеності та рецесії інвестиційна активність значно знижується. Компанії скорочують капітальні витрати через зниження попиту, що призводить до зменшення інвестицій у нові проєкти та технології; міжнародна торгівля через збої у виробництві та транспортуванні товарів значно знижуються її показники; державний борг- для пом'якшення наслідків пандемій країни мусять застосовувати боргові інструменти; інфляційний тиск може проявитися як і зростанням так і дефляційними процесами.

РОЗДІЛ 2

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ДЛЯ КРАЇ ЄС НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ ТА ІТАЛІЇ

2.1. Державне регулювання економіки в умовах пандемії

Пандемія COVID-19 стала безпрецедентним викликом для всього світу, показавши слабкі місця як у системах охорони здоров'я, так і в економічних системах різних країн. Починаючи з моменту першого виявлення вірусу в Китаї у грудні 2019 року, пандемія швидко охопила весь світ, що призвело до стрімкого зростання числа інфікованих і смертей, виснаження медичних систем, дефіциту медичних ресурсів, обвалу ринків, зростання безробіття, особливо в секторі послуг, та руйнування глобальних ланцюгів постачання. Зіткнення з цим викликом висвітлило слабкі місця в різних секторах економіки, соціальній системі та бізнес-середовищі [20].

COVID-19 завдав серйозного удару як по розвинених країнах з потужними економіками, так і по країнах, що розвиваються. Відсутність вакцини та дієвих методів стримування поширення вірусу призвели до високої невизначеності та паніки, яку видно на показниках Світового індексу невизначеності (рис 2.1)

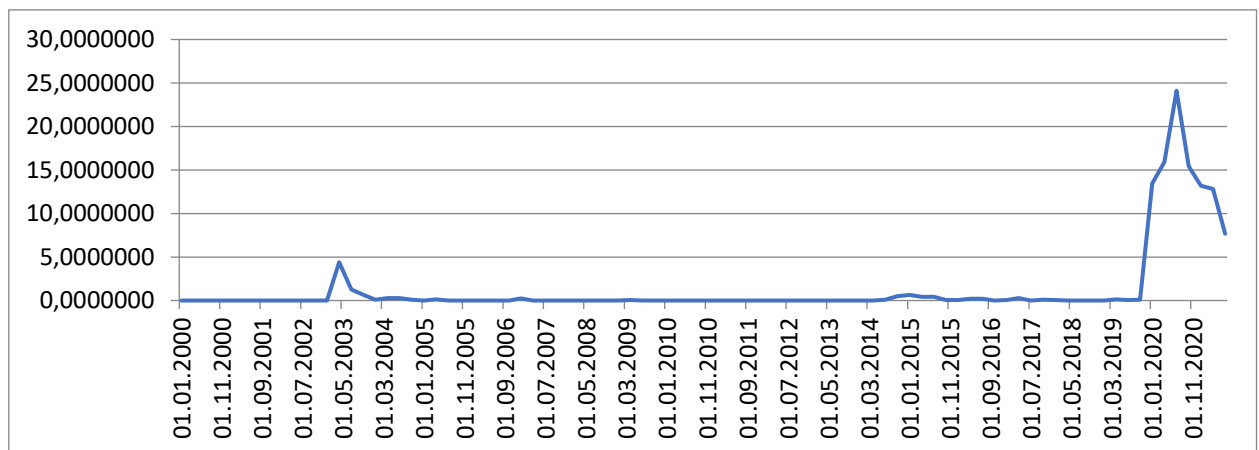

Рис.2.1 Світовий індекс невизначеності

Джерело: [21]

Пандемія COVID-19 стала найбільшим викликом за останні десятиліття, перевершивши навіть схожу за природою пандемію SARS у 2002-2003 роках. Вона не тільки спричинила значні втрати людських життів, але й призвела до масового безробіття, краху багатьох підприємств та обмежень у соціальній сфері. Це підкреслює, що пандемія є не лише медичною, але й соціально-економічною проблемою, що уповільнює глобальний розвиток і перешкоджає досягненню цілей сталого розвитку [22;23].

Організація Об'єднаних Націй і Всесвітня організація охорони здоров'я повідомляли, що на початку 2020 року кількість випадків зараження різко зросла, і ця тенденція тривала до осені того ж року. Великі спалахи були зафіксовані в таких країнах, як Індія, Бразилія, Польща, Туреччина та інші, що посилювало потребу у консолідованих міжнародних заходах для подолання пандемії [24]. На тлі цього, пандемія викликала реакцію урядів на фіскальному, монетарному та регуляторному рівнях, що перевищувала заходи, вжиті під час світової фінансової кризи 2008-2009 років.

Уряди багатьох країн впровадили різноманітні стимули для пом'якшення економічних наслідків пандемії. Розміри та форми підтримки варіювалися залежно від рівня економічного розвитку країни. Такі країни, як Гренландія, Алжир, Нігерія та інші, не надавали фінансової підтримки своїм громадянам. Китай, Росія, Польща та інші країни, що розвиваються, забезпечили виплати, які склали майже 50% заробітної плати постраждалих громадян, а Канада, Франція, Німеччина, Іспанія, Норвегія та Японія забезпечили понад 50% заробітної плати постраждалих громадян.

Заходи урядів у відповідь на пандемію в різних країнах відбувалися з різною інтенсивністю і різним рівнем понесених витрат. Європейські країни є одними з основних країн, які надали найбільший обсяг пакетів стимулювання (рис 2.2).

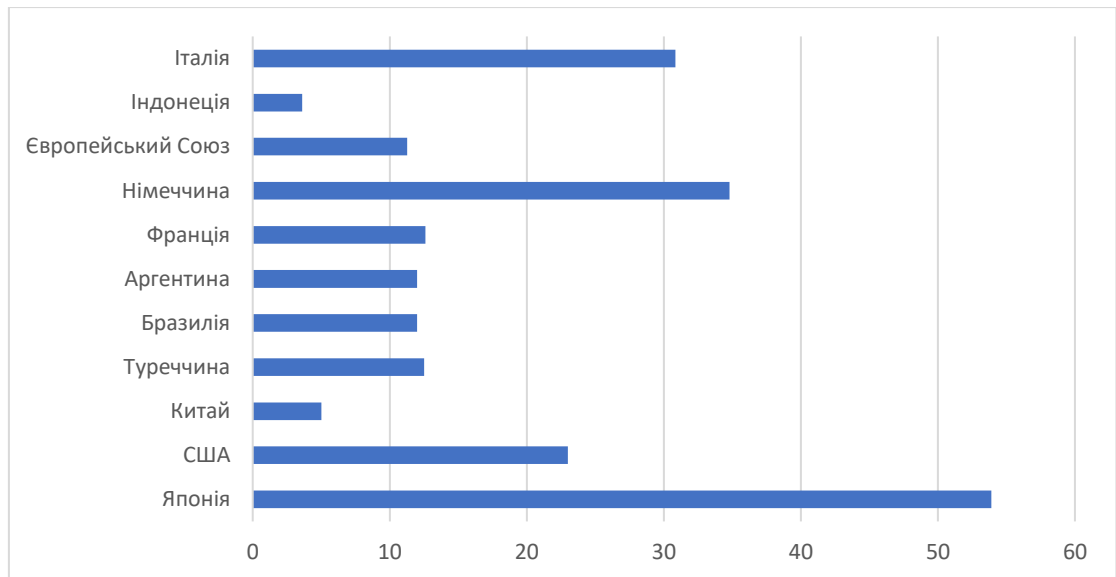

Рис. 2.2. Вартість пакетів стимулювання COVID-19 у деяких країнах станом на травень 2021 року (% ВВП)

Джерело [25].

Пандемія COVID-19 змусила уряди країн розробляти масштабні пакети економічних стимулів для підтримки економіки та населення. У розвинених країнах ці пакети склали в середньому близько 20% ВВП, тоді як у країнах, що розвиваються, обсяги стимулів досягали лише 10% ВВП або менше. Рівень підтримки був зумовлений не тільки економічними можливостями країн, але й жорсткістю карантинних заходів.

Обмежувальні заходи значно вплинули як на попит, так і на пропозицію. Страх перед інфекцією та зниження споживчої впевненості суттєво знизили активність та витрати домогосподарств. З боку пропозиції жорсткі обмеження зменшили кількість відпрацьованих годин, знизили доходи підприємств, підвищили рівень безробіття та суттєво обмежили роботу бізнесів. Щоб пом'якшити негативні наслідки, уряди багатьох країн надали підтримку приватному сектору у вигляді різноманітних виплат, відстрочки податків та тимчасових кредитів.

Основними напрямками стимулювання економіки були грошово-кредитна та фіскальна політики, орієнтовані на поліпшення доступу до медичних послуг, підтримку споживання, обробної промисловості та сфери обслуговування, забезпечення ліквідності банківської системи, а також

соціальну та інфраструктурну підтримку. Попри велику підтримку, зниження доходів і економічної активності стало неминучим результатом тривалих карантинних заходів.

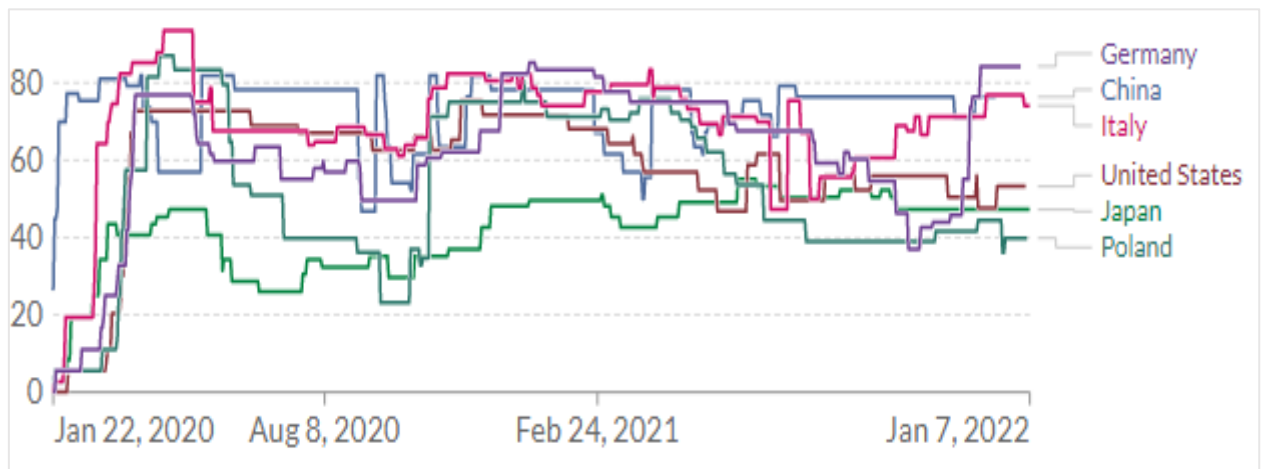

Рис.2.3 Індекс жорсткості заходів щодо запобігання розповсюдження COVID-19

Джерело: 26

Графік показує жорсткість обмежувальних заходів у відповідь на пандемію для різних країн, включаючи Німеччину та Італію, з січня 2020 до січня 2022 року. Цей індекс відображає суворість заходів, таких як локдауни, обмеження пересування, закриття шкіл та робочих місць, і оцінюється в діапазоні від 0 до 100.

Німеччина демонструвала високий рівень обмежень, особливо на початку пандемії. В січні-квітні 2020 року індекс піднявся до близько 80 і залишався стабільним протягом першої хвилі пандемії. Протягом 2021 року індекс коливався, але залишався в середньому високим, що свідчить про періодичне посилення та послаблення обмежень у відповідь на нові хвилі COVID-19. Німеччина поступово адаптувала свої заходи в залежності від кількості інфікованих і доступності вакцин, але загалом зберігала досить строгі обмеження протягом усього періоду.

Італія, яка стала першою європейською країною з великим спалахом COVID-19, ввела дуже суворі обмеження на початку пандемії. З початку березня 2020 року індекс різко піднявся і залишався на рівні понад 80 протягом

тривалого часу. Влітку 2020 року Італія почала поступово послаблювати обмеження, але восени та взимку знову посилила їх у відповідь на нові хвилі інфекції. У 2021 році рівень обмежень залишався високим, хоча країна адаптувалася до ситуації, і, починаючи з осені, індекс дещо знизився.

Обидві країни демонстрували високу суворість заходів на початкових етапах пандемії, що відображає серйозність підходу до обмежень. Однак Італія, яка зіткнулася з пандемією раніше, ввела жорсткіші заходи в перші місяці, тоді як Німеччина спробувала адаптувати свої дії поступово.

У європейських країнах активні заходи щодо запобігання поширенню вірусної інфекції та розпочалися у березні 2020 року. Але лише після тривалих переговорів 21 липня 2020 року європейські лідери створили пандемічний пакет економічної допомоги для підтримки європейських економік. Проекти бюджету, представлені урядами єврозони восени 2020 р., показали, що країни в наступні роки можуть відчувати сукупний дефіцит бюджету в розмірі від 700 млн. до 1 трильйона євро, що еквівалентно приблизно 6-9% їх ВВП [27]. Зростання бюджетного дефіциту відбиває зростаючі витрати урядів підтримку економічної активності країни. За даними Європейського центрального банку, подібний рівень дефіциту бюджету в євроні зазначався на початку 2010 року, коли дефіцит бюджету зріс до 6,6 відсотка ВВП. Це призвело до зростання державної заборгованості, що викликало занепокоєння в інвесторів і стало однією з причин подальшої кризи суверенного боргу єврозони.

Заходи, вжиті урядами Німеччини та Італії для подолання економічних наслідків пандемії COVID-19, продемонстрували високий рівень соціально-економічної підтримки, спрямованої на збереження робочих місць, підтримку домогосподарств і підприємств, а також на стабілізацію економіки. Ці заходи охоплювали широкий спектр інструментів: від податкових знижок та грантів до кредитних гарантій і допомоги на оплату праці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні заходи, вжиті урядами Німеччини та Італії для подолання
кризи COVID-19

Німеччина	Італія
1. Захист зайнятості: відпустка, короткострокова робота, тимчасова відпустка. 2. Державні гарантії за кредитами, взятими підприємствами: МСП, середньої капіталізації тощо від банків. 3. Субсидії на кредити / проценти. 4. Прямі гранти. 5. Кредитне страхування. 6. Обов'язкове припинення господарської діяльності (розпочато пом'якшення). 7. Допомога на дитину (Kinderzuschlag). 8. Знижена ставка ПДВ у розмірі 7% буде застосовуватися до ресторанів. 9. Субсидії підприємствам державного сектора. 10. Покриття 100% відрахувань на соціальне страхування за втрачений час короткострокових робіт.	1. Заходи підтримки доходів фізичних осіб та домогосподарств, за винятком податків та зміни внесків. 2. Мораторій на виплату боргів, включаючи іпотечні. 3. Податкова знижка на комерційну оренду у розмірі 60%. 4. Фонд для надання безкоштовних гарантій за кредитами МСП. 5. Відтермінування сплати податків та відрахувань на соціальне страхування. 6. Державні кредитні гарантії. 7. Призупинення іпотечних виплат на один рік.

Джерело: [29-31]

Особливу увагу приділено підтримці секторів, які найбільше постраждали від кризи, зокрема сфери послуг, малого та середнього бізнесу, а також домогосподарств із низьким рівнем доходу.

Загалом пандемія COVID-19 продемонструвала важливість сильної системи охорони здоров'я, швидкої та гнучкої державної підтримки, а також координації на міжнародному рівні для боротьби з кризами подібного масштабу. Майбутні виклики потребують розробки комплексних стратегій, щоб країни могли ефективніше реагувати на подібні глобальні катастрофи.

2.2. Соціально- економічні наслідки пандемії для економіки Німеччини

Федеративна Республіка Німеччина є однією з найрозвиненіших постіндустріальних країн світу, що займає провідну позицію в глобальній економіці. У 2019 році, за даними МВФ, Німеччина посіла четверте місце за загальним обсягом ВВП, поступаючись лише США, Китаю та Японії. Економіка Німеччини вирізняється своєю стабільністю та високим рівнем ефективності. Показник зростання ВВП у 2,6% свідчить про поступальний розвиток, хоча він дещо нижчий порівняно з попередніми роками, що пов'язано з певними уповільненнями в світовій економіці на той час. Варто зазначити, що ВВП на душу населення у 46 455 доларів є важливим індикатором добробуту громадян, що виводить Німеччину до рівня найбільш заможних країн світу.

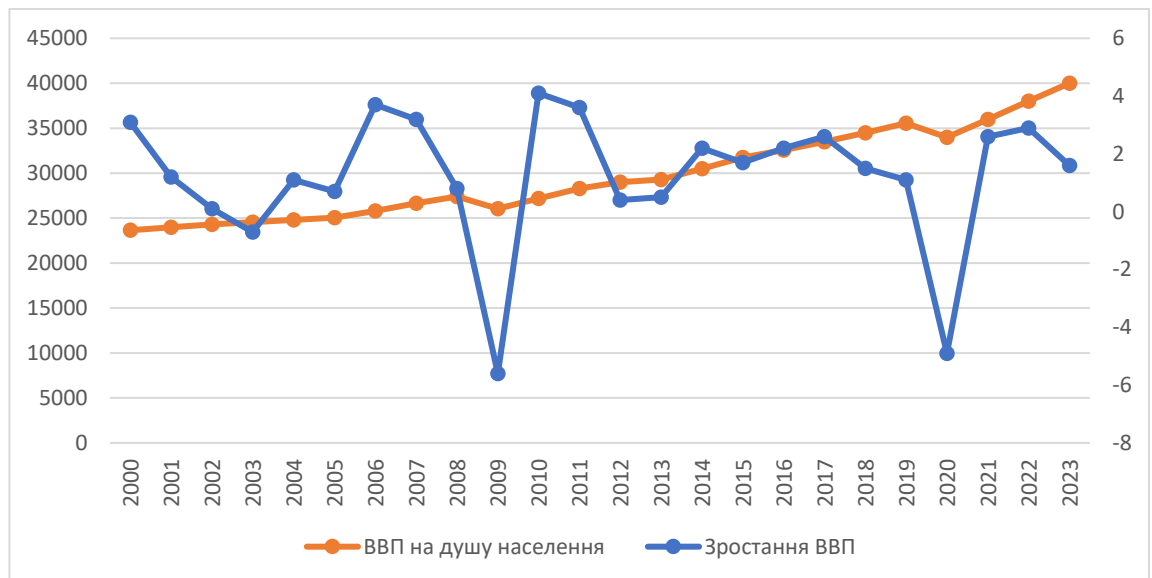

Рис. 2.4. ВВП та ВВП на душу населення Німеччини

Джерело [10]

Економіка Німеччини з 2000 по 2008 рік характеризувалася помірним, але стабільним зростанням. Протягом цього періоду ВВП країни коливалося в межах від 0,1% до 3,7%, демонструючи активний розвиток, тоді як ВВП на душу населення поступово збільшувалося з 23 650 до 27 400 доларів США.

Однак глобальна фінансова криза 2008-2009 років мала серйозний вплив на економіку, призвівши до спаду ВВП на 5,6% у 2009 році. Це був найнижчий показник за аналізований період, і ВВП на душу населення впало до 26 050 доларів, що свідчить про значне погіршення економічного становища. Після кризи, в період з 2010 по 2019 рік, економіка Німеччини стабілізувалася. ВВП країни відновилося до рівня 2-4% зростання, а ВВП на душу населення поступово збільшувалося, досягнувши 35 550 доларів у 2019 році, що свідчить про відновлення економічної активності та добробуту громадян.

Пандемія COVID-19 мала значний вплив на економіку Німеччини, як і на більшість інших країн світу. У 2020 році ВВП Німеччини скоротився на 4,9%, що є другим найбільшим спадом після кризи 2009 року. Цей спад пов'язаний із карантинними заходами, обмеженням економічної активності, порушенням глобальних ланцюгів постачання та скороченням внутрішнього попиту. ВВП на душу населення знизилося до 34 000 доларів, що свідчить про зменшення доходів громадян та вплив економічної стагнації. У 2021 році почалося поступове відновлення економіки, і зростання ВВП становило 2,6%. Відновлення було підтримане зменшенням карантинних обмежень, запуском програм вакцинації та урядовими стимулами.

Економіка Німеччини не лише найбільша в Європейському Союзі, але й є зразком стійкості у міжнародних економічних зв'язках. Така стабільність забезпечується інтенсивною інтеграцією Німеччини в світову торгівлю, інноваціями в промисловості та розвитком технологій. Важливу роль відіграють і німецькі промислові кластери, що роблять країну лідером у таких галузях, як машинобудування, автомобілебудування, хімічна промисловість та зелена енергетика.

Саме вплив пандемії на економічне становище Німеччини відобразився на її промисловості. Криза COVID-19 продовжила спад у промисловості Німеччини, який розпочався ще в третьому кварталі 2018 року. На відміну від попередніх економічних криз, промисловий сектор вже перебував у рецесії на момент поширення коронавірусу. Протягом шести кварталів до початку

пандемії економічна активність у промисловості залишалася низькою, що свідчить про структурні проблеми, які існували в цьому секторі ще до глобальної кризи.

Показовим є те, що у 2019 році обробна промисловість Німеччини зазнала падіння на 4,6% у реальному вираженні. Це стало першим значним зниженням з 2013 року і найгіршим показником із часів фінансової кризи 2009 року. Варто зазначити, що напередодні пандемії існували ознаки потенційного відновлення промислової активності. Після шести кварталів рецесії промисловий сектор Німеччини почав демонструвати певні позитивні тенденції, які могли свідчити про стабілізацію. Однак криза COVID-19 зруйнувала ці очікування, продовживши спад і поглибивши економічні труднощі.

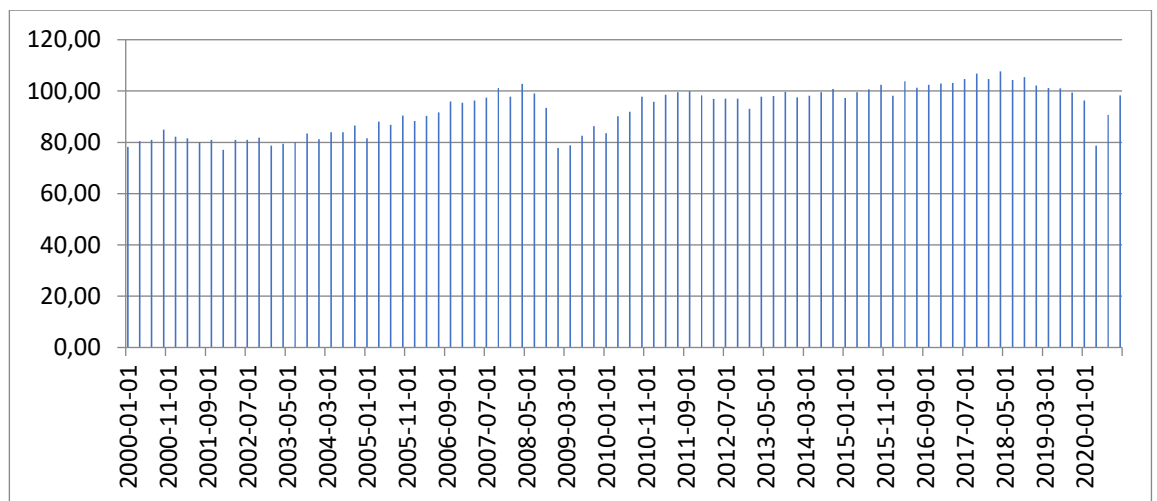

Рис.2.5. Загальний обсяг промислового виробництва Німеччини (індекс 2015=100)

Джерело: [21]

Порівнюючи дві кризи - фінансову кризу 2008-2009 років і кризу, викликану пандемією COVID-19, можна відзначити важливу відмінність у характері їхнього впливу на промисловий сектор Німеччини. Під час фінансової кризи 2009 року економічний спад був раптовим і глобальним, тоді як під час пандемії спад у промисловості був частково наслідком уже наявної рецесії, що розпочалася ще до початку пандемії.

Спад промислового виробництва в Німеччині в 2020 році був особливо вираженим у перші місяці пандемії COVID-19, зокрема в березні, квітні та травні. У другій половині 2020 року рівень виробництва залишався нижчим за середній показник 2019 року, який сам по собі був низьким. Хоча з третього кварталу 2020 року розпочалося поступове відновлення, воно відбувалося з дуже низької бази і було вкрай повільним через тривалі наслідки пандемії [32].

Крім того, захисні заходи, які компанії запровадили для боротьби з поширенням вірусу, знижували продуктивність і ускладнювали можливості для швидкого економічного зростання. Особливу увагу варто звернути на автомобільну промисловість Німеччини, яка зазнала найбільших втрат через кризу, викликану COVID-19. Китай, основний торговельний партнер Німеччини, був першою країною, яка постраждала від пандемії, і жорсткі карантинні заходи призвели до значних порушень у ланцюгах постачання. Багато німецьких компаній, які мали потужності на китайському ринку, змушені були знижувати обсяги виробництва через збої в постачанні та зменшення попиту на автомобілі. Внаслідок цього доходи в автомобільному секторі Німеччини впали на 22,1%, що склало 331,2 млрд євро у 2020 році. Рентабельність галузі також знизилася до 1,0%, що є суттєвим показником втрат для однієї з найважливіших промислових сфер Німеччини [33].

Пандемія COVID-19 справила надзвичайно негативний вплив на сферу туризму та розваг і пов'язані з нею галузі, включаючи авіаційну, кіноіндустрію, організацію масових заходів та готельний бізнес. Найбільших втрат зазнала авіаційна галузь, де обмеження на подорожі призвели до значного скорочення кількості рейсів та зниження попиту на авіаперевезення. Зниження в 2020 році обсягів пасажиропотоку до рівня 2006 року, падіння доходів на 50,5% у березні та зниження рентабельності до -10% вказують на глибоку кризу в цій галузі [33]. Незважаючи на зростання на 48,1% у 2021 році, галузь довго не могла повернутися до докризових рівнів через низьку інвестиційну активність та тривалі наслідки пандемії.

Кіноіндустрія також сильно постраждала через тривале закриття кінотеатрів, обмеження на кількість глядачів і перенесення показів фільмів. У 2020 році галузь втратила 31,1% доходів. Організація масових заходів, фестивалів та виставок також зазнала серйозних втрат через скасування багатьох відомих подій, таких як Октоберфест та інші масштабні фестивалі. Виручка галузі в 2020 році впала на 35,3%. Готельний бізнес Німеччини також опинився серед найбільш постраждалих секторів. Зі зростанням кількості скасованих подорожей та введенням жорстких карантинних обмежень, багато готелів були змушені оголосити про банкрутство. Виручка галузі у 2020 році знизилася на 33,2% [33].

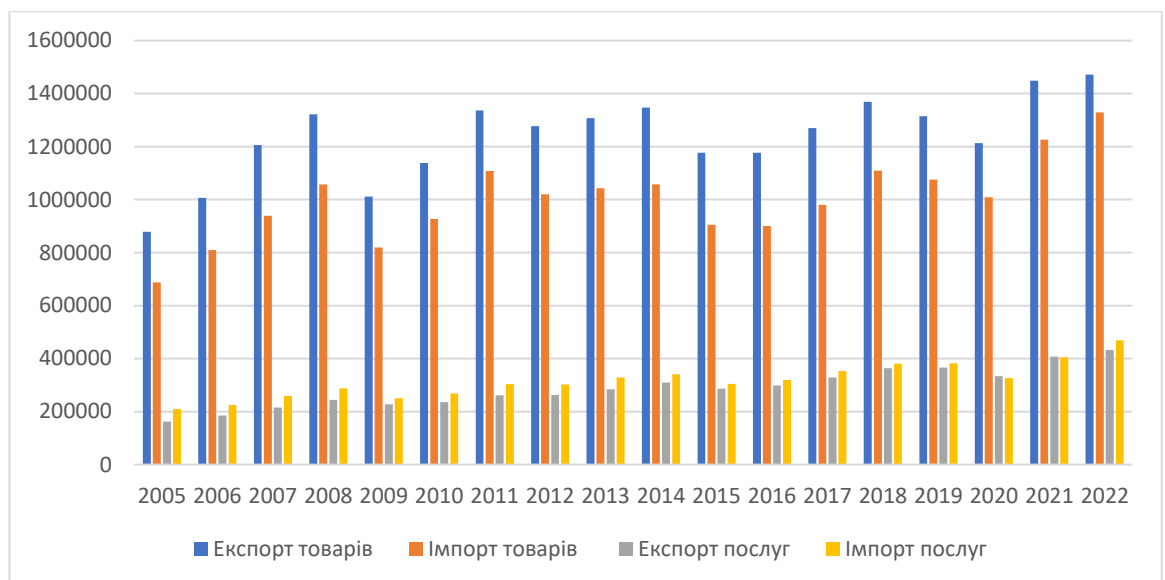

Рис. 2.6. Торгівля товарами та послугами Німеччини (млн дол. США)

Джерело: [34]

Також пандемія надзвичайно сильно торкнулася сектору торгівлі. Вперше з 2009 року експорт та імпорт товарів та послуг знизилися у 2020 році на 9,9% та 8,6% відповідно [35].

Експорт постраждав через слабкий попит з боку основних європейських торгових партнерів та деяких тимчасових перебоїв у постачаннях. У міру того, як проводилося більше вакцинацій та знижувався рівень інфікування, відбувалося послаблення обмежень торгівля поступово відновлювалася.

Пандемія поставила під загрозу стійкість сектору послуг, що допоміг економіці пережити попередні епізоди слабого зростання. В результаті

економіка скоротилася на 2% у першому кварталі та на безпрецедентні 10% у другому кварталі 2020 року. Також в період 200-2022 року багато компаній які працювали в секторі послуг оголосили про банкрутства, особливо у таких сферах як готельне обслуговування, громадське харчування, будівництво, оптова та роздрібна торгівля, транспорт, різноманітні професійні послуги [36].

Як вказувалося, пандемії та епідемії у всі часи мали як негативний вплив, але також, як і будь-яка криза давали стимули для подальшого розвитку, і нерівномірно впливали на різні галузі, одні галузі сильно страждали і зазнавали збитків, а інші навпаки отримували стимул до розвитку та зростання. Пандемія COVID-19 стимулювала зростання прибутку деяких галузей промисловості Німеччини. Пандемія COVID-19 сприяла розвитку фармацевтичної промисловості. За оцінками 2020 року виробництво фармацевтичних препаратів було найприбутковішою галуззю промисловості з прибутковістю у 13,7%. У 2020 році зростання виручки з фармацевтичних препаратів склало 4,6% до 60,2 млрд євро [33].

В останні роки зростання занепокоєння громадськості з приводу екологічних проблем та підвищення обізнаності про здоров'я принесли користь індустрії виробництва велосипедів та мобільного обладнання. У 2020 році виручка галузі зросла на 7,6% до 1,9 млрд євро. Проте, на початку року у березні та у квітні 2020 року підприємства цієї галузі зіткнулися з величезними труднощами при доставці комплектуючих через COVID-19. Оскільки більшість велосипедних компонентів виготовляється в Азії. Попит також впав через закриття торгових точок. Проте попит на велосипеди з травня зріс за рахунок значного збільшення використання велосипедами для спорту та відпочинку. Крім того, велосипеди також є гарною альтернативою використанню громадського транспорту, де ризик зараження COVID-19 вищий [33]. Також компаніям надавалася можливість щодо перенесення сплати податків протягом двох років як компенсацію.

Ще індустрією, що активно розвивається, в останні роки була індустрія послуг з обробки даних і хостингу і використання інтернет трафіку.

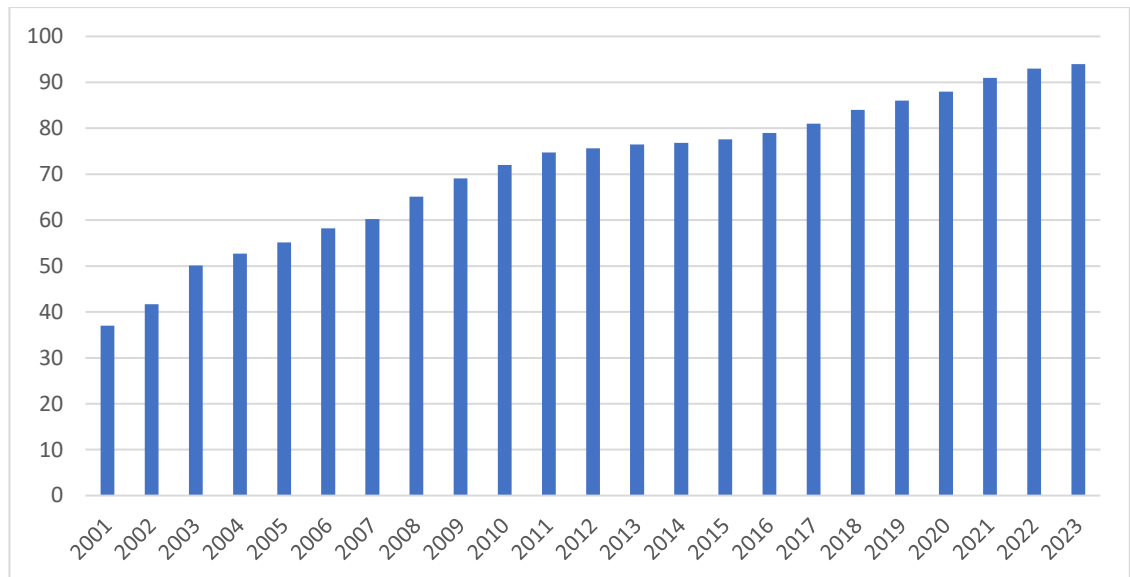

Рис 2.7. Частка користувачів Інтернету в Німеччині, %

Джерело: [37]

У 2020 році зростання виручки компаній сектору надання послуг з обробки даних та хостингу зросло на 2,7% до 10,2 млрд євро. Рентабельність галузі в 2020 році склала 11,1%, що робить галузь однією з найприбутковіших порівняно з іншими галузями [37]. Це стало можливим, оскільки через спалах COVID-19 багато співробітників працюють з дому, попит на мобільні програми і, зокрема, хмарні сервіси різко зросли. Наприклад, відеоконференцзв'язок та віртуальна робота були дуже потрібні. Очікується, що в наступні роки попит на дані послуги і відповідно виручка галузі також може різко зрости, оскільки прогрес швидко прискорюється, і довіра споживачів до Інтернету зростає.

Як вже було визначено пандемія COVID-19 мала значний вплив на економіку Німеччини, що призвело до збільшення рівня безробіття. На початку 2020 року, коли криза тільки почала поширюватися, багато підприємств були змушені тимчасово закриватися або скорочувати виробництво через карантинні заходи. Це викликало різке зростання рівня безробіття, який у першій половині 2020 року досяг 6,4%. Збільшення на 1,4% порівняно з мінімальним рівнем 2019 року стало показником того, наскільки серйозно економіка країни постраждала від кризи.

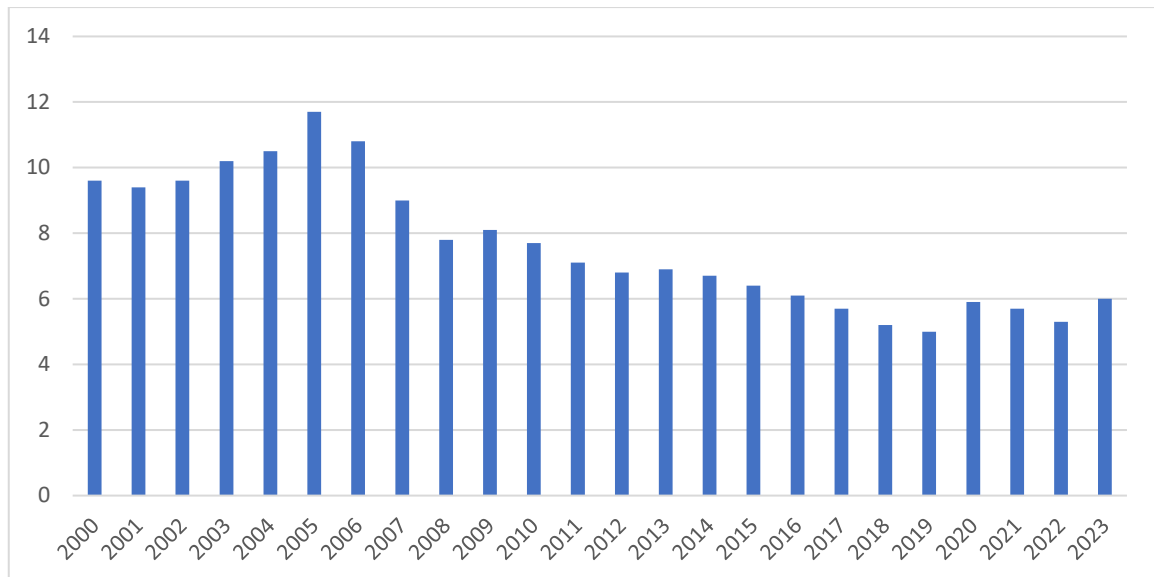

Рис. 2.8. Рівень безробіття в Німеччині, %

Джерело [38]

Однак уряд Німеччини швидко запровадив ряд економічних стимулів, які допомогли знизити рівень безробіття у другій половині 2020 року. Одним з основних інструментів стала надбавка за короткострокову роботу (Kurzarbeit), яка дозволила підприємствам переводити працівників на неповний робочий день або зберігати робочі місця, надаючи їм урядові субсидії. Це дозволило уникнути масових звільнень і допомогло стабілізувати ринок праці. Завдяки цій схемі кількість людей, які працювали за скороченим графіком, почала знижуватися з пікових шести мільйонів у квітні-травні 2020 року. До кінця року рівень безробіття знизився до 6%, що свідчить про певну стабілізацію ситуації на ринку праці [39].

У 2021 році економіка Німеччини почала поступово відновлюватися після шоків, викликаних пандемією. Вакцинація та поступове зняття карантинних обмежень призвели до збільшення економічної активності, і це позитивно вплинуло на ринок праці. За даними на кінець 2021 року, рівень безробіття почав знижуватися, наближаючись до 5,7%. Незважаючи на це, багато секторів, таких як туризм та готельно-ресторанний бізнес, залишалися під тиском, оскільки глобальні подорожі та соціальні контакти ще не відновилися повністю.

У 2022 році відновлення економіки Німеччини продовжувалося, але темпи зростання були помірними через наслідки інфляції та невизначеність на міжнародних ринках, зокрема через глобальні економічні виклики, такі як енергетична криза та геополітичні фактори. Проте рівень безробіття знизився до 5,3%, що свідчить про продовження стабілізації ринку праці. Уряд продовжував підтримувати короткострокові схеми роботи для збереження робочих місць, і це залишалося важливим фактором для стримування безробіття на порівняно низькому рівні. Станом на 2023 рік рівень безробіття в Німеччині залишався стабільним на рівні приблизно 5,0-5,2%, що близьке до довоєнних показників 2019 року.

Пандемія негативно вплинула на економіку Німеччини, що безпосередньо відбивається на доходах домогосподарств. Зростання рівня безробіття, переведення працівників на короткострокову схему роботи, підвищену захворюваність та необхідність сидіти вдома мали негативний вплив на доходи домогосподарств. Більше того, в результаті падіння показників доходів багато самозайнятих людей і фрілансерів зазнали зниження попиту на свої послуги, тим самим знизилися їхні доходи. Внаслідок пандемії COVID-19. чистий щомісячний дохід домогосподарств у 2020 році знизився на 5,6% [33]. Зміни у доходах домогосподарств призвели до зміни рівня споживчих витрат (рис. 2.9)

Протягом 2014-2019 років спостерігалось стабільне зростання доходів домогосподарств, яке досягло піку у 4600 млн грн у 2019 році. Водночас приватні споживчі витрати також поступово збільшувалися, піднявшись з 2500 млн грн у 2014 році до 3000 млн грн у 2019 році. У 2020 році обидва показники продемонстрували зниження: сукупний дохід скоротився до 4500 млн грн, а витрати – до 2900 млн грн. Ця динаміка, ймовірно, зумовлена економічними наслідками пандемії COVID-19. Загалом, витрати домогосподарств становили близько 60-65% від їхнього сукупного доходу, що вказує на збереження відносної стабільності в споживчій поведінці навіть у кризові періоди.

Рис. 2.9. Доходи та витрати домогосподарств (євро)

Джерело [40]

Для вирішення цих проблем Уряд Німеччини вжив низку заходів щодо надання екстреної допомоги, включаючи засоби для підтримки мікропідприємств та самозайнятих. Що значно вплинуло на державні витрати і призвело до підвищення дефіциту бюджету.

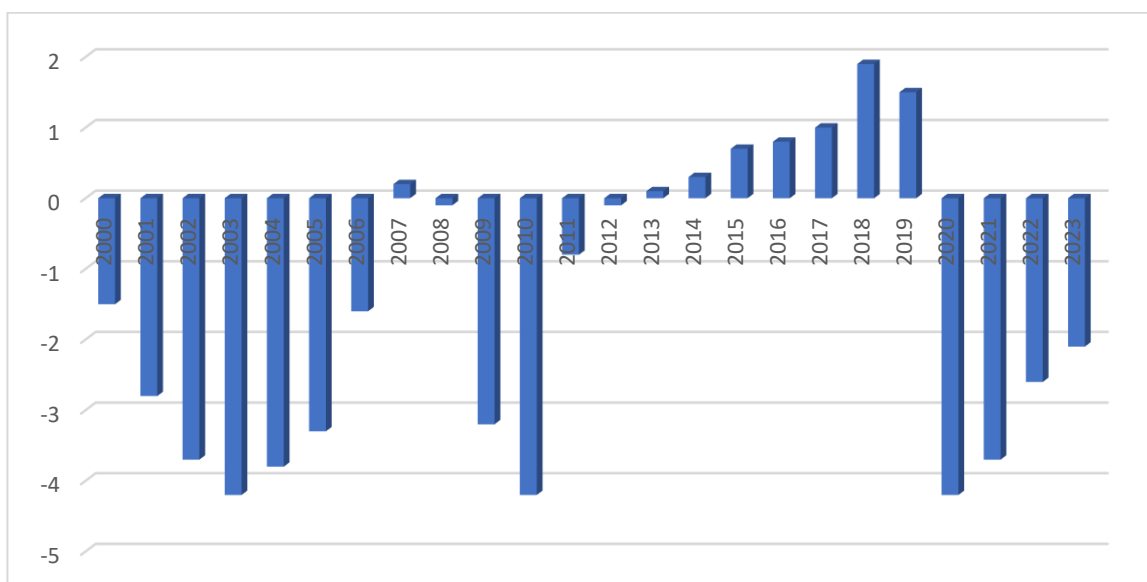

Рис.2.10.Дефіцит державного бюджету Німеччини

Джерело: [41]

У 2000-х роках дефіцит бюджету переважно був викликаний структурними проблемами економіки, великими витратами на соціальні програми та пенсійне забезпечення, а також недостатньо високими темпами

економічного зростання. Особливо помітним був дефіцит у 2003 році (-4.2% ВВП), коли країна стикнулася зі значними економічними викликами, зокрема високим рівнем безробіття. Після 2005 року уряд провів реформи ринку праці та соціального забезпечення, які дозволили скоротити витрати та стимулювати зайнятість. Як результат, уже до 2007 року Німеччина досягла незначного профіциту бюджету (+0.2% ВВП). Це свідчить про ефективність структурних змін і зростання податкових надходжень. Фінансова криза 2008-2009 років стала серйозним ударом для економіки Німеччини, що відобразилося в зростанні дефіциту до -3.2% у 2009 році та -4.2% у 2010 році. Цей період характеризувався значними державними витратами на підтримку економіки, фінансових установ та соціальних програм. Однак завдяки швидкому відновленню економіки, контролю за витратами та збільшенню податкових надходжень дефіцит поступово скоротився, а з 2014 року бюджет навіть почав демонструвати профіцит. Період 2014-2019 років був одним із найбільш успішним. У 2020 році ситуація кардинально змінилася через пандемію COVID-19. З метою підтримки економіки уряд запровадив масштабні антикризові заходи, включно з фінансовою допомогою бізнесу, системою короткострокової роботи та збільшенням витрат на охорону здоров'я. Це призвело до різкого зростання дефіциту до -4.6% ВВП. У наступні роки уряд продовжував утримувати високі витрати для стабілізації економіки, однак у 2021-2023 роках дефіцит поступово зменшувався завдяки частковому відновленню економічної активності. Загалом, фіскальна політика Німеччини демонструє здатність гнучко реагувати на економічні виклики. Високий рівень бюджетного дефіциту в кризові періоди був компенсований профіцитом у роки економічного зростання.

Пандемія COVID-19 вплинула на всі аспекти економіки Німеччини, від виробничих процесів до соціальних структур. Проте, завдяки своєчасним діям уряду та стабільності економічної системи, країна змогла запобігти ще глибшій рецесії та розпочати процес поступового відновлення.

2.3. Соціально- економічні наслідки пандемії для економіки Італії

На початку 2020 року людство зіткнулося з серйозним викликом - пандемією COVID-19. Пандемія продемонструвала свою непередбачуваність, поширюючись нерівномірно як у часі, так і в просторі. Вірус, який виник у Китаї, за короткий час охопив інші частини світу, зокрема Європу. Італія стала першою європейською країною, яка відчула на собі повну силу цієї кризи. Пандемія застала Італію в економічно вразливому становищі після двох попередніх криз 2008 і 2012 років. Із загостренням ситуації в північних регіонах, таких як Ломбардія, уряд країни був змушений вводити жорсткі карантинні заходи, закриваючи міста та обмежуючи економічну активність. Незважаючи на ці заходи, до кінця лютого 2020 року Італія стала однією з найбільш постраждалих країн від COVID-19 у світі.

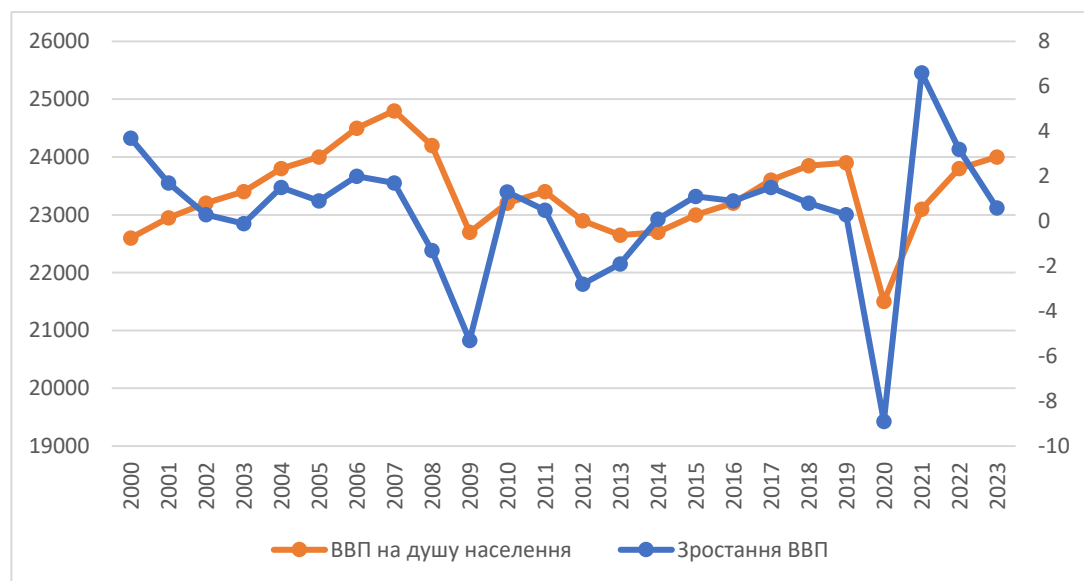

Рис. 2.11 Зростання ВВП (%) та ВВП на душу населення (дол. США) Італії.

Джерело: [10]

COVID-19 завдав значного удару, оскільки в 2019 році економічний імпульс сповільнився після невеликого зростання, що почалося в 2015 році. Рівень зайнятості та інвестицій все ще не відновився після світової фінансової кризи та кризи державного боргу. Доходи на душу населення, які незначно зростали до 2008 року, залишалися нижчими за рівень 2 000 протягом останніх

11 років. Ізоляція Італії у період з березня до травня 2020 року мала значні економічні наслідки. ВВП країни у першому кварталі 2020 року зменшився на 5,4%, а у другому кварталі – на 12,4%. Основними причинами падіння стали скорочення внутрішнього попиту та інвестицій. У підсумку, за оцінками МВФ, Італія втратила 8,9% ВВП у 2020 році, що свідчить про серйозний вплив пандемії на економіку країни [42].

Різке падіння ВВП Італії у 2020 році було зумовлене структурою економіки країни, де значну частку займають контактено-інтенсивні послуги, зокрема туризм, який формує до 13% ВВП. Значна залежність від іноземних туристів (понад 42% доходів у цій галузі) посилила негативний вплив. Економічна активність скоротилася й в інших секторах, навіть за відсутності суворих обмежень. У 2021 році завдяки пом'якшенню обмежень та відновленню активності економіка продемонструвала зростання ВВП на 6,6%. Однак це зростання не змогло повністю компенсувати втрати, і рівень ВВП на душу населення залишався нижчим за докризовий. У 2022–2023 роках темпи відновлення економіки поступово сповільнювалися.

Пандемія COVID-19 значно вплинула на ринок праці в Італії, поглибивши вже існуючі проблеми та створивши нові виклики для економіки країни.

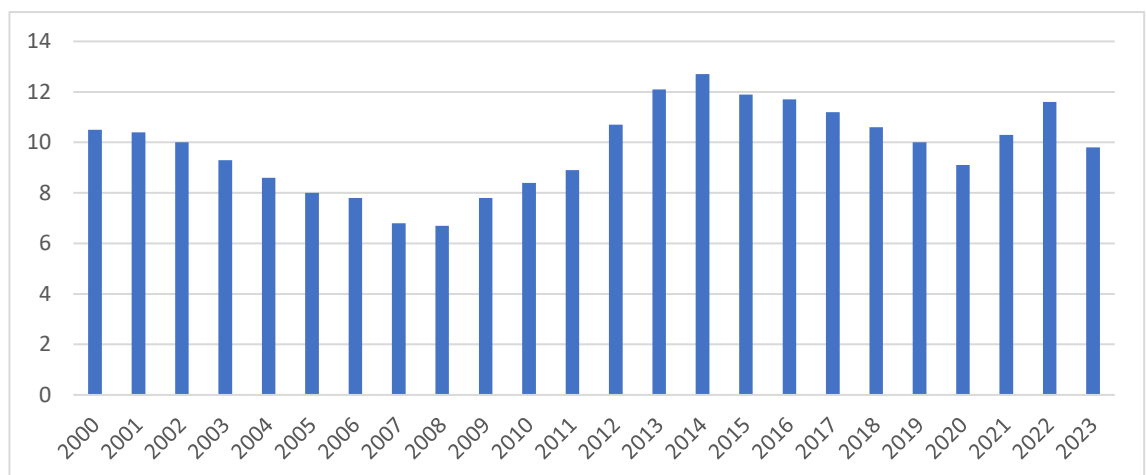

Рис. 2.12. Рівень безробіття в Італії (%)

Джерело: [10]

До початку пандемії рівень безробіття в Італії поступово знижувався після пікового рівня, досягнутого під час світової фінансової кризи, однак ринок праці залишався вразливим через структурні слабкості. Основні проблеми включали високий рівень безробіття, нестабільні форми зайнятості, такі як тимчасові контракти, та значні регіональні дисбаланси між промисловим Північчю та сільським Півднем.

У 2020 році рівень безробіття в Італії становив 9,1%, що, на перший погляд, виглядає кращим порівняно з 10% у попередньому році. Однак цей показник був стриманий завдяки масовій державній підтримці, включаючи схеми додаткової оплати праці через механізм "Cassa integrazione guadagni", що дозволяло уникнути масових звільнень. Введені урядом заходи, такі як заборона на звільнення та підтримка часткової зайнятості, значно допомогли зберегти робочі місця. Проте, незважаючи на ці заходи, зайнятість у квітні та травні 2020 року різко знизилася на 2,2% та 2,6% відповідно, що перевищує темпи падіння під час боргової кризи в Єврозоні. Найбільше скорочення робочих місць відбулося серед самозайнятих осіб та працівників з тимчасовими контрактами. Кількість самозайнятих скоротилася на 4,1%, а кількість тимчасових контрактів зменшилася на 11,8% [43; 44].

Пандемія COVID-19 справила значний негативний вплив на рівень споживчих витрат та настрої населення в зоні євро, особливо на домогосподарства з обмеженими фінансовими можливостями. У 2020 році рівень витрат домашніх господарств в Єврозоні знизився на 7%, а в Італії — на 8,9%. Основною причиною скорочення стало зростання фінансової невизначеності, що змусило громадян стримувати витрати на тлі зниження доходів, посилення ризиків безробіття та обмежень на роботу в багатьох секторах. У домогосподарств з нижчим доходом та обмеженим доступом до ліквідності можливості підтримувати рівень споживання в умовах кризи були особливо слабкими, що зменшило їхню купівельну спроможність. Більше того, очікування щодо доходів погіршилися через обмежувальні заходи та скорочення робочих місць, особливо у сферах, де віддалена робота є

неможливою або обмеженою. На фоні кризи довіра споживачів також зазнала значного спаду. Індекс споживчої довіри в Італії на кінець 2020 року був нижче 100, що свідчить про песимістичний настрій споживачів щодо економічної ситуації. Такий песимізм вказував на найскладніші моменти в економіці та системі охорони здоров'я країни. Навіть з відновленням економічної активності у 2021 році споживча довіра залишається ослабленою, що впливає на темпи відновлення та обмежує зростання реального ВВП у середньостроковій перспективі [45].

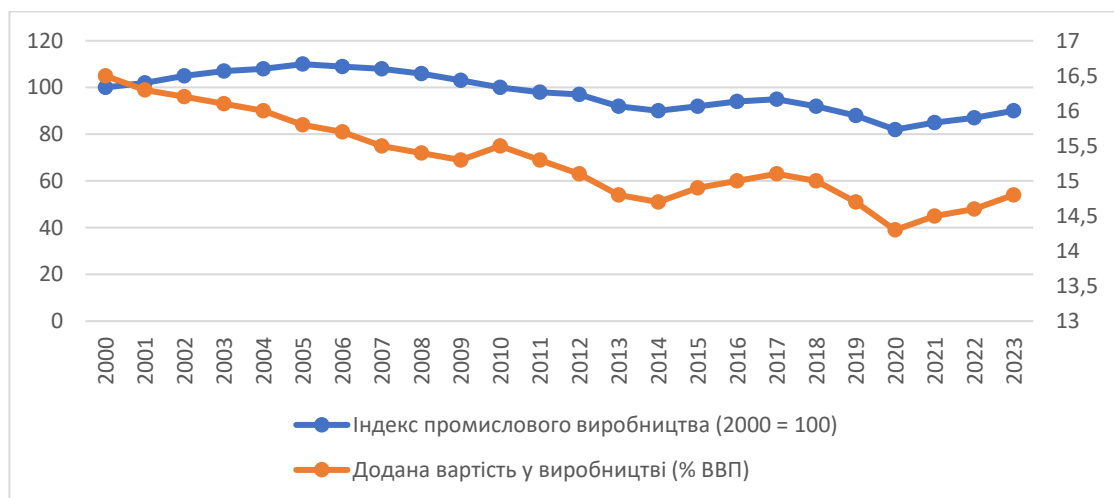

Рис.2.13. Індекс промислового виробництва та відсоток доданої вартості у сфері виробництва до ВВП

Джерело [46]

Криза також нерівномірно вплинула на різні сектори економіки Італії. В період жорстких обмежень найбільші втрати понесли авіаперевезення (-22,1%), енергетика (-15,9%), виробництво (-15%), мода (-14,1%), туризм (-13%) та автомобілебудування (-9,1%). У квітні 2020 року кількість туристів скоротилася на 99%, а продаж автомобілів — на 98%, промислове виробництво знизилося на 47%, а будівельне — на 68% порівняно з 2019 роком. Хоча травень і червень 2020 року показали певне покращення завдяки частковому зняттю обмежень та відновленню роботи бізнесів, ці показники залишалися значно нижчими за докризовий рівень. Відновлення у виробничій сфері було частковим, і багато компаній продовжували працювати з обмеженнями [46].

Італія має добре розвинений виробничий сектор, однак і він зазнав значних втрат у 2020 році. Національний індекс промислового виробництва значно знизився досягнувши рекордно низьких значень. Ізоляційні заходи призвели до тимчасового зупинення роботи близько 2,1 мільйона підприємств, що забезпечували зайнятість для 7,1 мільйона працівників. Також важливим показником для виробничого сектора є додана вартість, що визначає чисту продукцію після обліку усіх витрат. Відсоток доданої вартості до ВВП у сфері виробництва почав знижуватися з 2018 року, а в 2020 році зазнав особливо сильного падіння. Це свідчить не лише про значний вплив пандемії, але й про існування структурних труднощів у секторі, які почалися ще до COVID-19.

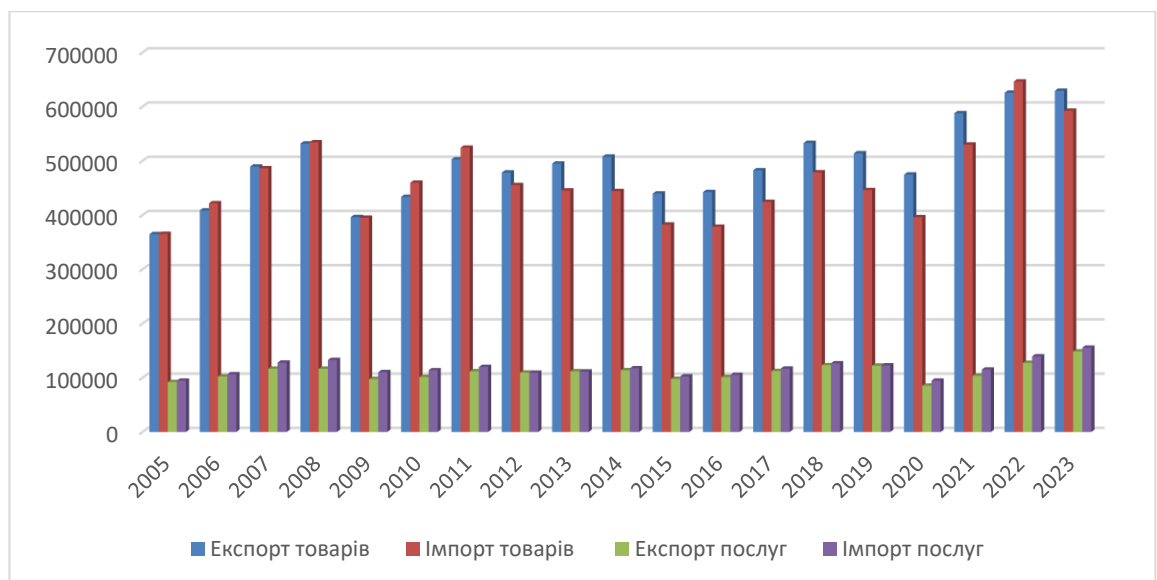

Рис. 2.14. Торгівля товарами та послугами Італії, млн дол. США

Джерело:[34]

У 2020 році десять основних експортних категорій Італії склали 57,8% від загальної вартості її світових поставок. Серед цих категорій найбільше зросли доходи від експорту золота, платини, дорогоцінного каміння та металів, які показали найбільше зростання на 13,8% порівняно з 2019 роком. Значний приріст експорту також продемонстрували фармацевтичні препарати, зросли на 6,8%, що свідчить про підвищений попит на ліки та медичні препарати в умовах пандемії. Загалом фармацевтика склала 7,2% від усього експорту Італії, підтверджуючи зростання ролі цього сектора у міжнародній

торгівлі країни. Комп'ютерна та електронна техніка також мала високу частку в експорті завдяки підвищеному попиту на віддалену роботу. У 2021 році ситуація змінилася: попит на обладнання знизився, а його частка в експорті склала 18%, відзначалося також деяке зниження експорту фармацевтики, що може свідчити про нормалізацію попиту на продукцію цих категорій після найгострішої фази пандемії.

У сфері імпорту десять основних товарів склали 61,8% від загальної вартості імпортованих товарів. У 2020 році значне зростання імпорту було зафіксовано у фармацевтиці (+4,4%) та дорогоцінних металах (+39,2%). Проте найбільше зниження спостерігалось в імпорті мінерального палива, включаючи нафту, де скорочення склало 39,3%, а їхня частка в імпорті впала до 8,4%. У 2021 році ситуація на ринку палива змінилася — імпорт зріс до 13%, що зробило паливну категорію лідером серед імпортних товарів за темпами зростання [47].

Туристичний сектор Італії, як однієї з найбільш відвідуваних країн Європи, значно постраждав від пандемії COVID-19, що вплинуло на її економіку (рис.2.15).

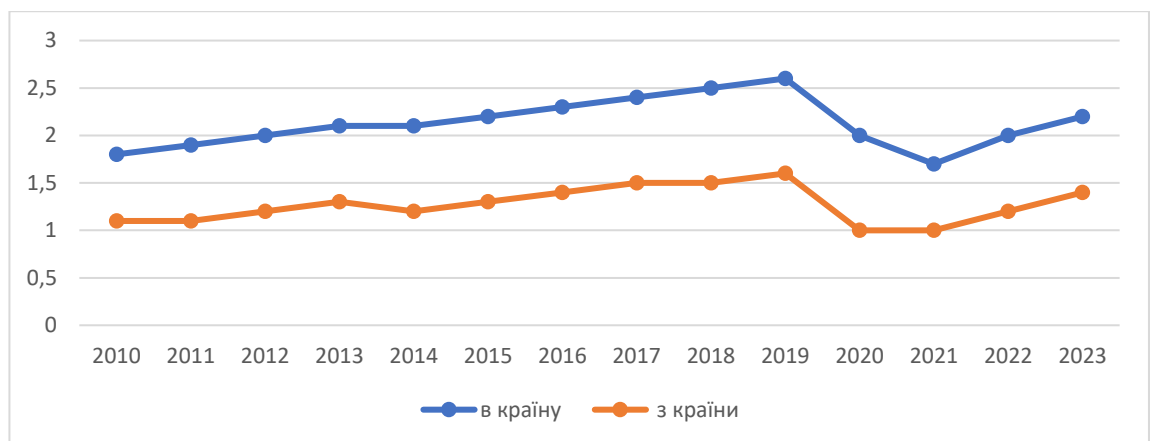

Рис. 2.15. Кількість туристів що в'їжджали та виїжджали з та в Італію, млн осіб

Джерело:[46]

Туризм забезпечує понад 13% ВВП країни, й туристичні послуги традиційно є важливою статтею в італійському платіжному балансі. У 2020 році через обмеження міжнародної мобільності доходи від міжнародного

туризму впали на 64%, що суттєво позначилося на економічному профіциті в секторі. Рівень витрат іноземних туристів скоротився більш ніж удвічі, і профіцит у сфері туризму знизився до 0,5% ВВП порівняно з 1,0% у 2019 році, що стало значним відхиленням від позитивного тренду останніх років [46].

Негативний вплив пандемії не був рівномірним по всіх сегментах туризму. Більше за все постраждали поїздки з метою відпочинку, тоді як ділові поїздки показали дещо менше зниження. Міста, які приваблюють туристів переважно завдяки культурним пам'яткам і мистецтву, зазнали більших втрат порівняно з приморськими курортами, де фокус туризму переважно на пляжному відпочинку. Особливо серйозні економічні наслідки відчули підприємства готельно-ресторанної індустрії, а найбільших втрат зазнали макрорегіони Центральної Італії, де вклад культурних заходів є надзвичайно важливим для місцевої економіки.

Починаючи з першого кварталу 2021 року, міжнародні туристичні потоки в Італію почали поступово відновлюватися, однак залишилися на низькому рівні, зумовленому триваючими обмеженнями на пересування через епідеміологічну ситуацію. Хоча доходи від туризму зросли у 2021 році порівняно з 2020 роком, вони залишилися приблизно на половині рівня 2019 року, коли пандемія ще не вплинула на міжнародний туризм. Зміни в туристичному секторі є критичним елементом для стабілізації платіжного балансу та відновлення економічного зростання. У 2022 та 2023 роках відновлення продовжувалося, зокрема у 2022 році частка авіапасажирів, які відвідували Італію, повернулася до рівня 2019 року. Це відображало зростання кількості туристів з віддалених країн, таких як Сполучені Штати, а також скорочення використання наземного транспорту, який переважав під час пандемії. Видатки на проживання та харчування, які були значно обмежені у 2020-2021 роках, досягли рівня до пандемії до кінця 2022 року [48].

К початку 2022 року підприємницька активність у різних секторах Італії перевищила рівень 2019 року, завдяки швидкій адаптації бізнесу до обмежень, спричинених пандемією. Проте сектор послуг, який потребує великої кількості

контактів між людьми, відновлювався значно повільніше. Варто зазначити, що цей сектор забезпечує найбільшу частку доданої вартості до ВВП країни, що вказує на високу залежність італійської економіки від його успішної роботи.

Відновлення економіки, яке почалося в другому кварталі 2020 року, продовжилося і в наступні періоди, особливо в промисловому виробництві та роздрібній торгівлі. Місцеві виробничі ланцюги змогли частково компенсувати перебої у світовій торгівлі, що також сприяло зростанню довіри споживачів. Сфера туризму, хоча і почала відновлюватися, робила це повільними темпами, і на початку 2022 року показники залишалися нижчими за докризові.

Пандемія COVID-19 мала неоднозначний вплив на економіку Італії. З одного боку, значна частина секторів зазнала серйозних втрат, проте інші галузі отримали вигоду від нових умов і зростання попиту. Згідно з дослідженням Mediobanca, найбільший приріст показали компанії, які працюють в Інтернеті та у сфері програмного забезпечення (+17,4% порівняно з 2019 роком), фармацевтична промисловість (+6,1%), постачальники онлайн-платіжних систем (+4,7%), електроніка (+4,5%) і продукти харчування (+3,4%) [49]. Ці галузі змогли швидко адаптуватися до нових викликів, що виникли під час пандемії, зокрема через збільшення попиту на електронні та онлайн-послуги.

Це свідчить про те, що в умовах глобальної кризи деякі сектори мають потенціал для сталого розвитку, зокрема ті, які є ключовими для задоволення базових потреб суспільства та функціонування нових технологій.

Важливим фактором для відновлення економіки стало відкриття кордонів для туристів з країн ЄС, Шенгенської зони та Великої Британії з 3 червня 2021 року. Однак, як на стороні попиту, так і на стороні пропозиції, залишаються значні виклики, що стримують повне відновлення економіки. Додатково, нові політичні виклики та невизначеність продовжують впливати на економічне зростання Італії в подальші роки.

Значущим елементом відновлення було ще те, що Італія є головним одержувачем коштів із фонду відновлення ЄС наступного покоління (NGEU), розмір якого становить 750 мільярдів євро. Італійська частка складає 191,5

мільярда євро, з яких 68,9 мільярда євро припадають на гранти, а 122,6 мільярда євро — на довгострокові кредити з низькими відсотками. Ці фінансові ресурси відіграють ключову роль у підтримці економіки, дозволяючи інвестувати в проекти, які сприятимуть довгостроковому економічному зростанню та модернізації інфраструктури країни.

Період пандемії COVID-19 (2020-2021) став особливо критичним для фінансової стабільності Італії. Уряд був змушений суттєво збільшити витрати на медицину, підтримку бізнесу та населення, що призвело до рекордного дефіциту -9.4% від ВВП у 2020 році та -8.9% у 2021 році (рис 2.16).

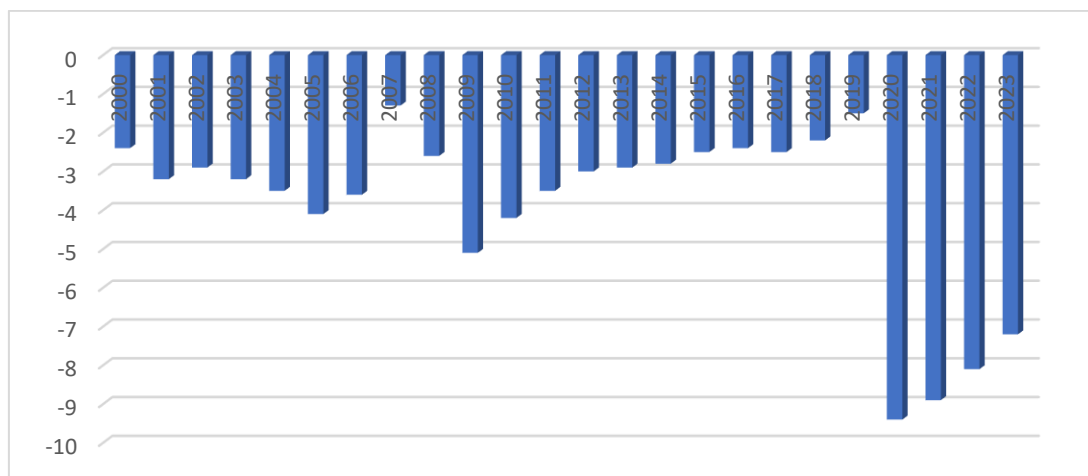

Рис. 2.16. Дефіцит державного бюджету Італії

Джерело: [41]

Незважаючи на це, до 2023 року дефіцит зменшився до -7.2%, демонструючи поступове відновлення економіки. Цей період підкреслює значний вплив кризи на фінансову політику країни.

Пандемія COVID-19 стала серйозним випробуванням для економіки Італії, спричинивши найбільший економічний спад з часів Другої світової війни. Проте завдяки урядовим заходам, спрямованим на підтримку бізнесу та збереження робочих місць, економіка почала поступово відновлюватися. На сьогодні італійська економіка майже досягла докризових рівнів, однак перед країною стоять нові виклики. Зокрема, інфляційний тиск та необхідність структурних реформ створюють додаткові перепони для довгострокового сталого розвитку.

РОЗДІЛ 3

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19 В УКРАЇНІ

3.1. Антикризові заходи уряду України в умовах пандемії COVID-19

Пандемія COVID-19 справила безпрецедентний вплив на суспільство, торкнувшись медичних, економічних та соціальних аспектів життя у всьому світі. Мільйони людей були інфіковані вірусом, понад мільйон загинули або залишилися з довготривалими наслідками для здоров'я. Масове закриття бізнесу та втрата робочих місць вплинули на економіку країн, загостривши нерівність і підвищивши рівень бідності. Жорсткі карантинні заходи, такі як обмеження пересування, закриття розважальних закладів та підприємств, призвели до скорочення виробництва та змушували багато компаній переходити на віддалену роботу. Для інших працівників обмеження призвели до втрати доходів та необхідності відпусток за власний рахунок.

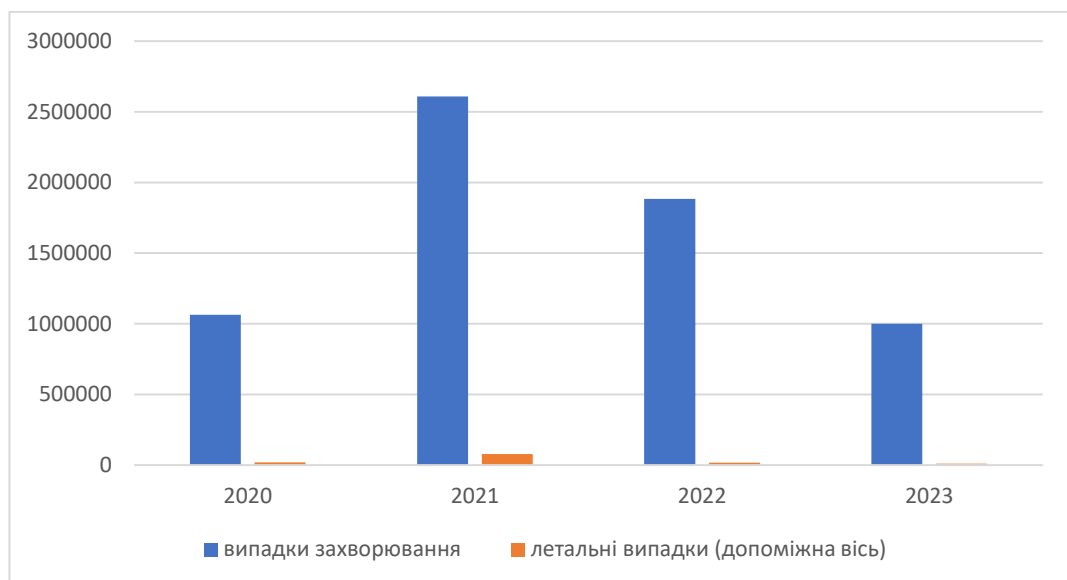

Рис.3.1 Кількість випадки захворювання на COVID-19 в Україні з 2020 по 2023 рік.

Джерело: [50]

Пандемія COVID-19 створила для України безпрецедентні виклики, які потребували швидких і продуманих антикризових заходів. Уряд України був

змушений запровадити нові економічні та соціальні механізми, щоб мінімізувати негативний вплив на здоров'я населення, зберегти економічну стабільність та забезпечити безперебійне функціонування ключових секторів.

Основними антикризовими заходами, що запровадив уряд України для подолання пандемії COVID-19 були:

1. карантинні обмеження та дистанційна робота, введення локдаунів та переведення більшості освітніх, робочих та адміністративних процесів в онлайн-формат стало одним із перших кроків для зменшення поширення вірусу;
2. підтримка охорони здоров'я, закупівля медичного обладнання, розширення ліжкового фонду в лікарнях та залучення додаткових медпрацівників. Уряд забезпечував засоби захисту для лікарів та створив спеціалізовані центри для лікування COVID-19;
3. вакцинація населення, розробка національного плану вакцинації, закупівля вакцин, інформування громадян про важливість вакцинації та організація пунктів щеплення;
4. економічна підтримка громадян та бізнес, дотації малозабезпеченим, підтримка бізнесу шляхом податкових пільг, компенсацій та відстрочення сплати податків.

Перші карантинні обмеження в Україні почали діяти в березні 2020 року. Уряд закрити всі навчальні заклади, магазини, ресторани та кафе, спортивні і розважальні заклади. Також було введено обмеження на внутрішнє пересування — закрито транспортні сполучення, зокрема міжміські автобуси, залізницю та авіарейси [51; 52].

Водночас уряд запровадив адаптивний карантин, який передбачав поділ країни на зони з різними рівнями ризику: зелену, жовту, помаранчеву і червону, залежно від ситуації в кожному регіоні. Це дозволило вводити більш точкові обмеження та адаптувати їх відповідно до ситуації на місцях.

В період карантинних обмежень більшість організацій перейшли на онлайн-формат роботи, що стало суттєвим викликом для державних установ, навчальних закладів та бізнесів.

Для підготовки до збільшення кількості випадків захворювань, уряд виділив кошти на закупівлю апаратів штучної вентиляції легень, ПЛР-тестів, а також на забезпечення лікарів індивідуальними засобами захисту. Першочерговими пріоритетами стали захист медичних працівників, створення додаткових ліжкомісць для інфікованих та підвищення готовності лікарень. Було створено спеціалізовані центри для лікування пацієнтів з COVID-19 у великих містах, а також мобільні госпіталі в місцях, де ситуація була найбільш напруженою. Уряд також встановив додаткові фінансові компенсації для медичних працівників, які працювали з хворими на COVID-19. Це включало надбавки до зарплати та одноразові виплати за ризиковані умови праці [52; 53].

У січні 2021 року уряд представив національний план вакцинації, що передбачав пріоритетні групи для отримання щеплень: медичні працівники, люди старшого віку, особи з хронічними захворюваннями, військовослужбовці. Україна отримала вакцини від таких виробників, як Pfizer, AstraZeneca та Moderna, як через міжнародні закупівлі, так і завдяки програмі COVAX. Уряд активно працював над забезпеченням достатньої кількості вакцин, залучаючи міжнародні організації та укладаючи прямі контракти.

У всіх областях були відкриті пункти масової вакцинації. Згодом були запроваджені мобільні бригади вакцинації, які працювали у важкодоступних регіонах. Проводилися також кампанії у великих містах, де можна було зробити щеплення без попереднього запису [54].

Малий і середній бізнес отримав податкові пільги, включаючи відтермінування сплати податків, скасування податкових перевірок та зменшення податкового навантаження для підприємств, які зазнали значних втрат. Програми підтримки спрямовувалися на найбільш постраждалі сектори, такі як готельно-ресторанний бізнес, туризм, роздрібна торгівля. Це включало

субсидії для покриття операційних витрат, а також кредити на пільгових умовах для бізнесу [55].

До кінця 2021 року спостерігалось зниження кількості нових випадків захворювання на COVID-19, що свідчить про певну ефективність запроваджених карантинних обмежень, таких як локдаун, обмеження на проведення масових заходів, обмеження роботи громадських закладів та введення обов'язкової соціальної дистанції та маскового режиму. Завдяки цим заходам вдалося уповільнити поширення вірусу та знизити навантаження на систему охорони здоров'я.

Проте економічні наслідки карантину були суттєвими і торкнулися багатьох сфер діяльності. Зокрема, постраждали малі та середні підприємства, особливо у сфері роздрібної торгівлі, туризму та громадського харчування. Рівень безробіття зріс, а економічний спад відобразився на рівні життя населення. Крім того, зростання витрат на підтримку охорони здоров'я та соціальну допомогу стало додатковим фінансовим навантаженням для державного бюджету.

Таким чином, хоча карантинні заходи допомогли стабілізувати епідемічну ситуацію, вони мали довготривалі економічні наслідки, які потребували подальших заходів для підтримки та відновлення економіки країни.

3.2. Наслідки пандемії для економіки України.

Пандемія COVID-19 стала важким випробуванням для економіки України, вплинувши на більшість секторів як внутрішньої, так і зовнішньо-орієнтованої економічної діяльності. Внутрішньо-орієнтовані галузі, такі як транспорт (особливо авіаційний), туризм (включаючи як внутрішній, так і зовнішній), громадське харчування, спортивні заходи, розваги, мистецтво та індустрія відпочинку, зазнали найбільшого удару від карантинних обмежень,

зниження попиту та самоізоляції населення. Це вплинуло на фінансову стабільність підприємств, які працюють у цих сферах, зростання безробіття та скорочення доходів багатьох працівників, зайнятих у цих галузях.

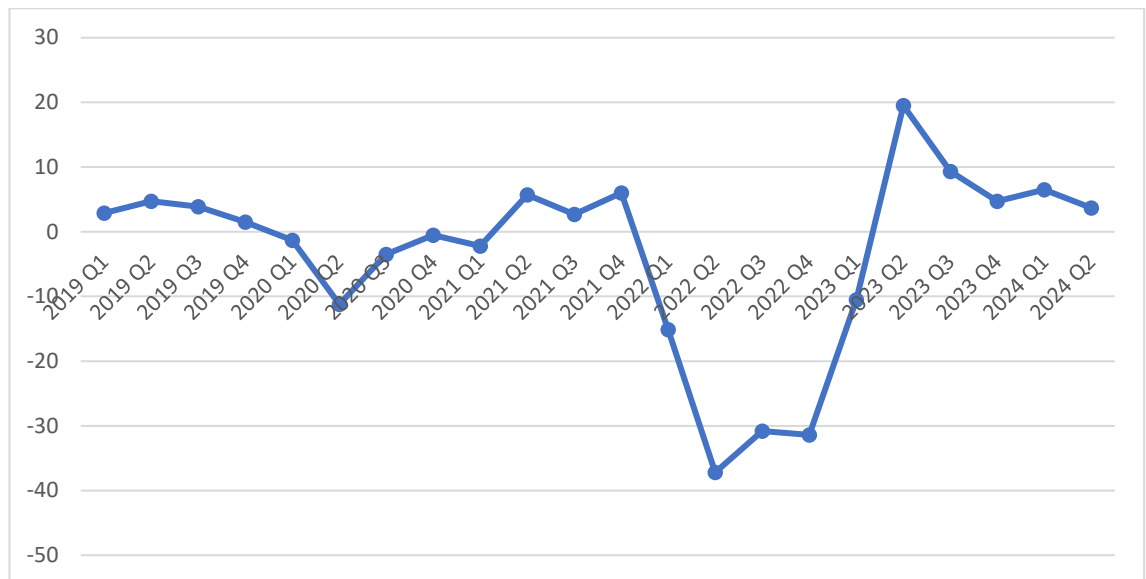

Рис. 3.2. Зростання ВВП України (%)

Джерело: [56].

У 2019 році Україна демонструвала стабільне зростання, з позитивною динамікою в межах 2,9% до 4,7% у перших трьох кварталах, хоча наприкінці року темпи зростання дещо сповільнилися до 1,5%. Пандемія почала відчутно впливати на економіку з початку 2020 року: у першому кварталі ВВП знизився на 1,3%, а в другому кварталі падіння досягло 11,2% через жорсткі карантинні обмеження, які супроводжувалися закриттям бізнесів та обмеженнями на пересування. У третьому та четвертому кварталах 2020 року економіка частково відновилася, але все ще залишалася у негативній зоні з показниками -3,5% та -0,5%, оскільки бізнеси і споживачі адаптувалися до нових умов. Перший квартал 2021 року також був складним із падінням ВВП на 2,2%, однак поступове послаблення обмежень і початок вакцинації сприяли зростанню економіки, яка у другому кварталі показала приріст на 5,7%. Протягом другого півріччя 2021 року відновлення тривало, і ВВП зростав на 2,7% та 6,0% відповідно, що свідчить про позитивну динаміку після кризи. Однак 2022 рік приніс нові виклики для економіки України, зокрема через військовий конфлікт, що спричинило різке падіння ВВП на 15,1% у першому

кварталі та на 37,2% у другому кварталі, оскільки економічна нестабільність, міграція населення та вплив бойових дій обмежили економічну активність. Протягом третього і четвертого кварталів 2022 року падіння ВВП сповільнилося до -30,8% та -31,4%, але економіка залишалася під значним тиском. У 2023 році почалося поступове відновлення: у першому кварталі ВВП знизився на 10,5%, а до другого кварталу зріс на 19,5%, що свідчить про стабілізацію. Позитивне зростання продовжилось у третьому та четвертому кварталах із показниками 9,3% та 4,7%. Перший квартал 2024 року також демонструє зростання на 6,5%, а в другому кварталі цей показник трохи зменшився до 3,7%, що вказує на адаптацію економіки до нових умов і постпандемічних змін.

Проте загальне падіння ВВП залишилося меншим, ніж скорочення у багатьох ключових секторах, таких як промисловість, транспорт, будівництво та сільське господарство.

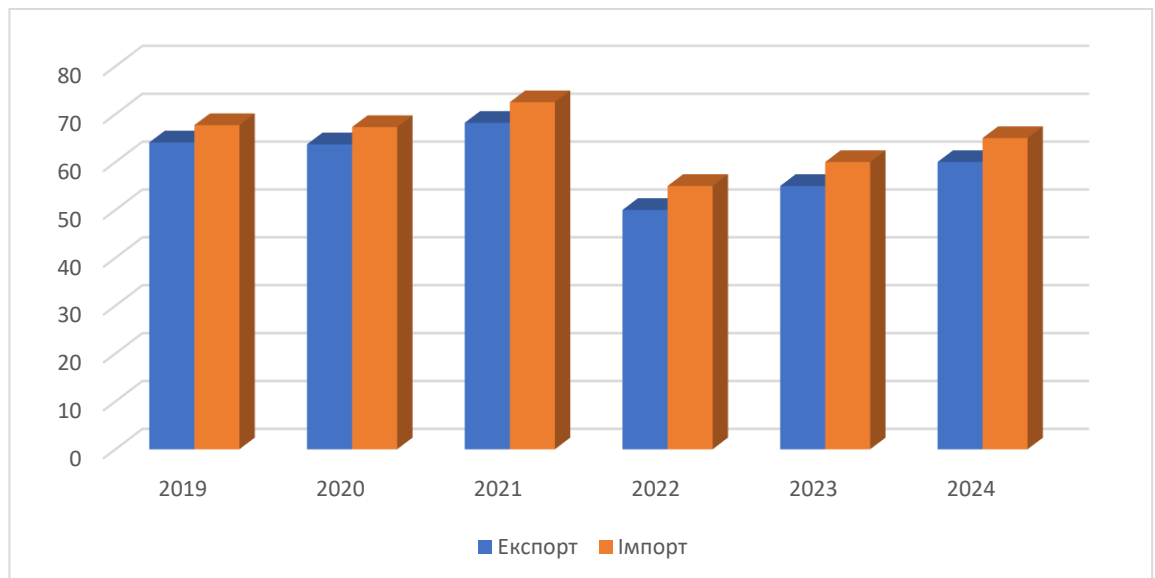

Рис. 3.3 Експорт та імпорт товарів та послуг України в період з 2019 по 2024р. (2024 р-прогнозовані дані), млн дол. США.

Джерело: [57;58].

У 2019 році спостерігалось стійке зростання як експорту, так і імпорту, але вже у 2020 році обсяги зовнішньої торгівлі дещо знизилися через пандемію, що призвела до скорочення економічної активності. Відновлення економіки у 2021 році дозволило Україні збільшити експорт до 68,2 млрд

доларів США, а імпорт — до 72,5 млрд доларів, що свідчить про поступове повернення до докризового рівня.

На зовнішніх ринках зниження попиту та падіння цін на ключові українські експортні товари, зокрема металургійну продукцію та машини, призвели до зменшення обсягу експорту. Промислові галузі, орієнтовані на зовнішні ринки, зіткнулися з труднощами внаслідок глобального уповільнення економічної активності, що зумовило зменшення обсягів виробництва та експорту. Особливо постраждала металургійна галузь, у якій падіння становило близько 11,7% за січень-жовтень 2020 року.

Зниження попиту з боку великих економік світу, таких як США та ЄС, вплинуло на галузі, пов'язані з видобуванням та переробкою, оскільки ці сектори зазнали серйозних втрат від скорочення обсягів замовлень і падіння світових цін. Зміна кон'юнктури світових ринків під впливом пандемії була головною причиною скорочення вітчизняного видобувного та частково переробного секторів, а не внутрішні економічні проблеми. До проблем переробних галузей додалися і перебої з логістикою та труднощі у постачанні проміжної продукції, яка є критично важливою для продовження виробничих процесів.

Різке зниження у 2022 році, особливо в експорті, обумовлене військовими діями, що суттєво вплинули на виробництво та логістику, зокрема обмеженням експорту сільськогосподарської та промислової продукції. Імпорт також зменшився до 55 млрд доларів США через зниження споживчого попиту і труднощі з постачанням товарів в умовах конфлікту.

У 2023 році спостерігалось відновлення зовнішньоторговельної активності, що свідчить про адаптацію економіки до нових умов та стабілізацію торговельних зв'язків. Прогноз на 2024 рік вказує на подальше зростання експорту та імпорту.

Пандемія призвела до значного зростання безробіття, особливо серед самозайнятих осіб та працівників з тимчасовими контрактами. Сектор послуг, де зазвичай зайняті працівники з неповним робочим днем або тимчасовими

контрактами, постраждав найбільше. Багато компаній змушені були звільнити працівників або тимчасово призупинити їхню роботу. Згідно з офіційними даними, рівень безробіття значно зріс у перші місяці пандемії.

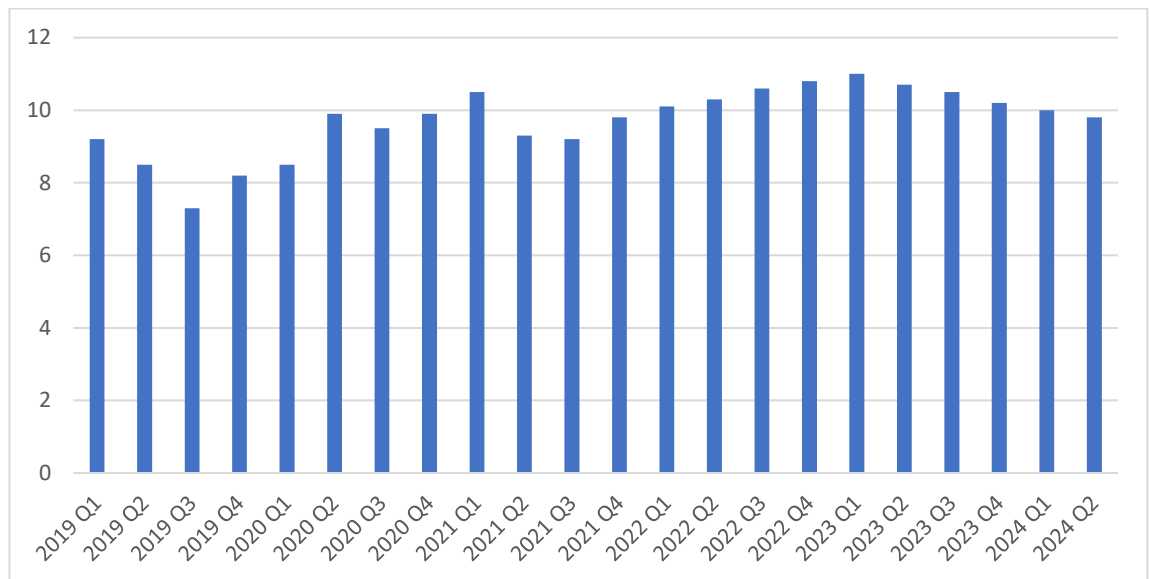

Рис.3.4. Рівень безробіття в Україні, %

Джерело: [57].

2019 році рівень безробіття в Україні знижувався, з початкового значення 9,2% у першому кварталі до 7,3% у третьому кварталі, а наприкінці року підвищився до 8,2%. У 2020 році, коли пандемія почала значно впливати на економіку, спостерігалось зростання безробіття. Другий квартал 2020 року відзначився різким стрибком до 9,9%, а цей показник зберігся на цьому рівні до кінця року. У 2021 році рівень безробіття залишався високим, досягнувши піка у 10,5% у першому кварталі, після чого показники почали поступово знижуватися. У другій половині 2021 року рівень безробіття трохи стабілізувався, але все ще був вищим, ніж до пандемії, завершуючи рік на рівні 9,8%. Протягом 2022 року, коли економіка України зазнала серйозного впливу військового конфлікту, рівень безробіття залишався стабільно високим, перевищуючи 10% у кожному кварталі і досягаючи 10,8% наприкінці року.

У 2023 році спостерігалось незначне покращення, і рівень безробіття почав поступово знижуватися, з 11,0% у першому кварталі до 10,2% у четвертому кварталі. Дані на 2024 рік вказують на поступове відновлення

ринку праці. Загалом, динаміка рівня безробіття у цей період чітко відображає виклики, які постали перед економікою України.

Рис. 3.5. Зміна споживчих витрат українців в період з 2019 по 2023 рр., %
Джерело: [56].

У 2019 році спостерігалось стабільне зростання споживчих витрат, яке досягло піку в другому кварталі на рівні 11,0%, а до кінця року залишалось високим, відображаючи позитивну динаміку споживання в умовах стабільної економіки. У 2020 році, з початком пандемії, зростання споживання значно сповільнилося: у другому кварталі зафіксовано падіння на 10,4%, хоча в третьому і четвертому кварталах відбулося певне відновлення, коли показники знову стали позитивними.

У зв'язку з пандемією COVID-19 багато українців скоротили витрати на товари і послуги. Невпевненість у майбутньому доході та ризики втрати роботи призвели до падіння споживчої активності. Це особливо вплинуло на роздрібну торгівлю непродовольчими товарами, оскільки населення почало більше заощаджувати і менше витратити на речі, які не є першою необхідністю. Крім того, через суттєве зниження споживчої активності населення і, відповідно, уповільнення економічного зростання, негативний ефект відчули фінансовий сектор, операції з нерухомістю, роздрібна торгівля непродовольчими товарами, а також виробництво непродовольчих товарів. На

ринок нерухомості вплинуло падіння купівельної спроможності, що відбилося на попиті на житло, оренду та комерційну нерухомість.

У 2021 році споживання домогосподарств демонструвало впевнене відновлення завдяки послабленню карантинних обмежень і стимулюючій політиці, досягнувши високого приросту на 17,4% у другому кварталі. Проте у 2022 році, через військовий конфлікт, спостерігалось значне падіння рівня споживання: у другому кварталі зниження становило 26,0%, а в наступних кварталах відновлення не відбувалося. Це падіння пов'язане із зниженням доходів населення, скороченням споживчої активності та іншими факторами економічної нестабільності.

У 2023 році почалося часткове відновлення рівня споживання, зокрема у другому кварталі споживання зросло на 15,0% порівняно з попереднім роком. У третьому та четвертому кварталах зростання продовжувалося на рівні 10,0% та 8,0% відповідно, що свідчить про адаптацію населення та певне покращення економічних умов.

Певну підтримку економіці надали галузі, які виявилися менш вразливими до впливу пандемії та карантинних обмежень. Наприклад, фармацевтична та хімічна промисловість, ІТ-сектор, фінансові послуги та сфера охорони здоров'я не лише встояли, а й продемонстрували зростання через підвищений попит на їхні послуги та продукцію. Це компенсувало значне падіння інших секторів, зберігаючи загальний рівень економічної активності та деяку стабільність на ринку праці.

Дані про кількість інтернет-користувачів в Україні з 2019 по 2024 рік показують загальну тенденцію до зростання проникнення інтернету серед населення (рис.3.5). У 2019 році 59% населення були активними інтернет-користувачами (24,8 мільйона осіб). У 2020 році цей показник збільшився до 71%, а кількість користувачів сягнула 22,96 мільйона, що частково було пов'язано з впливом пандемії COVID-19 та зростанням потреби в онлайн-інструментах для роботи і навчання.

Рис. 3.6. Кількість користувачів Інтернет в Україні (млн осіб) та % від свого населення України в період з 2019 по 2024 рр. (2024 – прогноз)

Джерело: [59;60].

У 2021 році кількість інтернет-користувачів зростає до 30 мільйонів, або 72,8% населення. Проте у 2022 році спостерігається деяке зниження до 28,57 мільйона (79,2%), що є наслідком демографічних змін і міграційних процесів у зв'язку з військовими діями.

Пандемія висвітлює важливість цифрових технологій у забезпеченні економічної стійкості. Впровадження цифрових рішень стало необхідністю для багатьох підприємств, оскільки віддалена робота та онлайн-торгівля стали основними способами продовження діяльності в умовах карантину. Уряд також почав розглядати питання розвитку цифрової інфраструктури для полегшення доступу до державних послуг та покращення зв'язку у віддалених регіонах. Сфера інформаційних технологій стала однією з найменш постраждалих і навіть розширила свої можливості завдяки зростаючому попиту на послуги віддаленої роботи, кібербезпеки, електронної комерції та цифрових рішень. Це вказує на можливості подальшого розвитку цифрових ініціатив як одного з напрямків, що може стати рушієм економічного відновлення України.

Для дослідження наслідків пандемії для України в роботі буде побудована регресійна модель методом найменших квадратів

$$Y = \beta_0 \text{const} + \beta_1 \text{COVID-19} + \beta_2 K + \beta_3 \text{GE} + \epsilon \text{ де (3.1)}$$

Y - залежна змінна, що представляє споживчі витрати домогосподарств,
COVID-19- кількість нових випадків COVID-19

K- карантинні обмеження - бінарна незалежна змінна (1 -жорсткі обмеження, 0 -послаблення);

GE - обсяг державних витрат на охорону здоров'я,

β_i - коефіцієнти, що показують силу впливу кожної змінної

Для аналізу були взяті квартали данні в період з 2019 по 2023 рр. з офіційних даних державної служби статистики України, Кабінету міністрів України та ЮНІСЕФ.

Результати регресійного аналізу представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Регресійний аналіз дослідження впливу пандемії на споживання домогосподарств

Модель		Нестандартизовані коефіцієнти	Стандартизовані коефіцієнти	t	Значимість
		Стандартні відхилення	Бета		
1	const	0.329084	1.61236	4.900	<0.0001
	COVID-19	-2.27344	-0.345	-3.501	0.001
	K	-3.14525	-0.290	-3.200	0.002
	GE	0.11306	0.420	2.804	0.005
R2=0,78					

Джерело: розраховано автором

Отже модель має такий вигляд:

$$Y = 1.61236 \text{Const} - 0.345 \text{COVID-19} - 0.290 K + 0.420 \text{GE} \quad (3.2)$$

$$(4.900^{***}) \quad (3.501^{***}) \quad (3.200^{***}) \quad (2.800^{**})$$

$R^2 = 0.78$ вказує, що модель пояснює 78% варіації залежної змінної Y , що є досить високим рівнем відповідності даних моделі. Коефіцієнт для змінної COVID-19 дорівнює -2.27344 і є статистично значущим. Це означає, що збільшення кількості нових випадків COVID-19 має негативний вплив на споживчі витрати домогосподарств, що, пов'язане зі зниженням економічної активності через побоювання щодо пандемії. Коефіцієнт для змінної карантину дорівнює -3.14525. Це означає, що жорсткі карантинні обмеження також мають негативний і значущий вплив на споживчі витрати. При наявності жорстких обмежень споживчі витрати зменшуються, що може бути пов'язане з обмеженим доступом до товарів і послуг під час карантину. Позитивний коефіцієнт 0.11306 та значущістю 0.005 свідчить, що збільшення державних витрат на охорону здоров'я під час пандемії позитивно впливає на споживчі витрати. Це може бути пов'язано з тим, що такі витрати сприяють стабілізації ситуації та збільшенню впевненості населення, що, своєю чергою, підвищує споживчі витрати.

Отримані результати підтверджують, що пандемія мала значні негативні соціально-економічні наслідки для України. Пандемія COVID-19 поставила перед економікою України комплекс нових викликів, виявивши вразливі місця в різних галузях. У відповідь уряд і підприємства були змушені адаптуватися до нових умов, запроваджуючи заходи для підтримки найбільш постраждалих секторів. Разом із тим, пандемія виявила важливість диверсифікації економіки, розвитку секторів, менш залежних від зовнішнього попиту, і впровадження гнучких стратегій розвитку, що дозволять Україні бути більш стійкою до майбутніх криз.

ВИСНОВКИ

Пандемії завжди мали значний вплив на світову економіку, створюючи серйозні виклики для країн на різних етапах історії. Економічний спад посилюється через обмежувальні заходи, необхідні для стримування поширення інфекції, що веде до закриття бізнесів, зниження інвестицій і скорочення споживчих витрат. Пандемія COVID-19 та пов'язані з нею карантинні обмеження призвели до глибокої економічної кризи в усьому світі. Скорочення споживчого попиту, зростання безробіття та порушення глобальних ланцюгів постачання значно вплинули на економіки різних країн, незалежно від рівня їх розвитку.

Згідно результатів дослідження багатьох науковців пандемія COVID-19 підкреслила критичну роль державного регулювання в умовах глобальної кризи. Швидка адаптація економічних та соціальних політик дозволила державам по всьому світу пом'якшити негативні наслідки кризи. Основні зусилля зосередилися на захисті зайнятості, підтримці доходів населення, забезпеченні ліквідності підприємств, зміцненні системи охорони здоров'я та посиленні соціального захисту. Програми підтримки бізнесу та зайнятості, такі як короткострокові відпустки та державні кредитні гарантії, допомогли уникнути масових звільнень і дали змогу бізнесу продовжувати функціонувати навіть в умовах обмежень. Соціальні виплати та відтермінування податкових зобов'язань стали важливою підтримкою для домогосподарств, що постраждали від втрати доходів, особливо для вразливих верств населення. Фіскальні та монетарні стимули забезпечили стабільність фінансових ринків і підтримку попиту, що сприяло відновленню економічної активності. Інвестиції в медичні системи та підтримка медичного персоналу стали ключовими для подолання кризи охорони здоров'я, дозволивши швидше реагувати на зростаючі потреби у медичних послугах. Глобальна координація зусиль та обмін інформацією допомогли державам спільно протидіяти

пандемії, забезпечуючи кращий розподіл ресурсів і обмін передовими практиками.

Пандемія COVID-19 мала значний і багатосторонній вплив на економіку Німеччини, створивши серйозні виклики для багатьох секторів. Однією з головних проблем, з якою стикнулася країна, стало зниження економічного зростання, що, в свою чергу, призвело до зростання рівня безробіття, перебоїв у виробничих ланцюгах і значного скорочення активності в ключових галузях, таких як авіація, автомобілебудування, готельно-ресторанний бізнес та організація масових заходів. Однак уряд Німеччини вжив своєчасних і масштабних заходів для пом'якшення економічних наслідків кризи. Особливо важливу роль відіграла програма короткострокової роботи, яка дозволила уникнути масових звільнень і стабілізувати ринок праці. Попри значний удар, економіка Німеччини продемонструвала стійкість. У 2021-2023 роках розпочалося поступове відновлення, хоча деякі галузі залишаються під тиском через глобальні виклики, такі як інфляція та енергетична криза.

Пандемія COVID-19 також мала глибокий і всебічний вплив на економіку Італії, спричинивши найгірший економічний спад з часів Другої світової війни. Основні сектори, такі як туризм, роздрібна торгівля, сфера послуг і будівництво, зазнали значних втрат через карантинні заходи та обмеження мобільності. Падіння ВВП було суттєвим, а безробіття зросло, особливо у сферах, де фізична присутність є критичною для функціонування бізнесу. Проте, завдяки активним заходам уряду, спрямованим на підтримку компаній і працівників, зокрема програмам захисту робочих місць, Італія змогла уникнути ще більш серйозних економічних наслідків. Запровадження таких інструментів, як скорочення робочих годин та фінансова підтримка малих і середніх підприємств, дозволило пом'якшити наслідки кризи.

Відновлення економіки почалося з виробничих секторів, які продемонстрували швидшу адаптацію до нових умов, тоді як сфера послуг, зокрема туризм і громадське харчування, відновлювалася повільніше. На тлі глобальної кризи Італія отримала значну фінансову допомогу від ЄС, що стало

важливим фактором для відновлення. Водночас пандемія виявила структурні слабкості італійської економіки, такі як надмірна залежність від певних галузей і необхідність проведення глибоких реформ.

Пандемія COVID-19 завдала Україні значних економічних та соціальних ударів, загостривши існуючі проблеми та показавши вразливість низки секторів. Галузі внутрішнього ринку, особливо транспорт, туризм і послуги, виявилися надзвичайно чутливими до карантинних обмежень, що призвело до втрат у доходах і зростання безробіття. Експортно-орієнтовані галузі, зокрема металургія та машинобудування, зіткнулися зі зниженням попиту на світовому ринку, що призвело до значного падіння обсягів виробництва. Водночас, фінансова та соціальна підтримка з боку уряду стала життєво важливою для збереження соціальної стабільності. Податкові пільги, програми субсидій та виплати для бізнесу та населення зменшили негативні наслідки пандемії, проте значний фінансовий тиск залишився проблемою. Розвиток цифрової економіки став одним із важливих напрямків для подолання кризи та стабілізації економічного становища в країні.

Після пандемії COVID-19 уряди багатьох країн, винесли кілька важливих уроків, що допоможуть краще підготуватися до можливих майбутніх криз та мінімізувати їхні економічні наслідки. Пандемія показала, наскільки важливо швидко та ефективно реагувати на кризові ситуації. Уряди зрозуміли, що необхідно розробляти гнучкі й оперативні механізми підтримки економіки, зокрема надавати фінансову допомогу малим і середнім підприємствам, працівникам і домогосподарствам. Сильні системи охорони здоров'я виявилися критичними для швидкого реагування на пандемію. Необхідно інвестувати у зміцнення інфраструктури охорони здоров'я, збільшувати фінансування, забезпечувати доступ до медичних ресурсів і посилювати готовність до надзвичайних ситуацій у сфері громадського здоров'я.

Країни, економіка яких значно залежала від окремих галузей (як, наприклад, туризм в Італії), постраждали найсильніше. Це підкреслює важливість диверсифікації економічної бази, щоб забезпечити стійкість під час

майбутніх криз. Уряди повинні підтримувати розвиток різних секторів економіки та стимулювати інновації. Пандемія показала необхідність широкого впровадження цифрових технологій у всі сфери життя. Також пандемія продемонструвала вразливість глобальних ланцюгів постачання, коли закриття кордонів і збої у міжнародній торгівлі призвели до дефіциту важливих товарів. Це підкреслює необхідність будувати більш стійкі ланцюги постачання та інвестувати в локалізацію виробництва.

Важливо також продовжувати інвестувати в стійкі економічні моделі, які забезпечують як екологічну, так і соціальну стійкість. Інвестування в "зелені" технології, відновлювальну енергетику та інновації дозволить зробити економіки менш вразливими до майбутніх криз. Що нам все ще продемонструвала енергетична криза 2022 року.

Підсумовуючи, пандемія COVID-19 стала важливим уроком для урядів усього світу. Щоб запобігти подібним економічним потрясінням у майбутньому, необхідно зосередити зусилля на розвитку стійкої та диверсифікованої економіки, забезпеченні міцної системи охорони здоров'я та посиленні міжнародної співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jonas O. B. Pandemic Risk World Development Report 2014 on Risk and Opportunity: Managing Risks for Development. 2013. 40 с.
2. Huremović, D. Brief history of pandemics (pandemics throughout history). In: Huremović, D. (Ed.), Psychiatry of Pandemics: A Mental Health Response to Infection Outbreak. Springer International Publishing, Switzerland, 2019. С. 7–35.
3. Brodeur A., Gray D., Islam A., Bhuiyan S. J. A Literature Review of the Economics of COVID-19. IZA DP No. 13411, 2020. 63 с.
4. Boissay F., Rungcharoenkitkul P. Macroeconomic effects of Covid-19: An early review. In BIS Bulletins (No. 7; BIS Bulletins). Bank for International Settlements, 2020. URL: <https://www.bis.org/publ/bisbull07.pdf>
5. Fan V., Jamison D., Summers L. Pandemic risk: how large are the expected losses? 2017. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5791779/>
6. World Bank. Grow GDP. Веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
7. WTO. Evolution of trade under the WTO: handy statistics. Веб-сайт. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/trade_evolution_e/evolution_trade_wto_e.htm
8. UNCTAD. Global trade impact of the coronavirus (COVID-19) epidemic, 2020. URL: <https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d1.pdf>
9. McKibbin W., Fernando R. The economic impact of COVID-19. A VoxEU.org Book, Centre for Economic Policy Research, London, 2020. URL: <https://voxeu.org/system/files/epublication/COVID-19.pdf>

10. World Bank. GDP. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
11. Jorda O., Singh S. R., Taylor A. M. Longer-Run Economic Consequences of Pandemics. National Bureau of Economic Research, Working Paper 26934, 2020. URL: <http://www.nber.org/papers/w26934>
12. Cho G. L., Kim M., Kim Y. K. The Global Economic Impact of the COVID-19 Pandemic: The Second Wave and Policy Implications. ERIA Discussion Paper Series, No. 404, Department of Economics Research, Korea Economics Research Institute, Korea, 2021. URL:
https://www.eria.org/uploads/media/discussion-papers/ERIA-Research-on-COVID-19/The-Global-Economic-Impact-of-the-COVID-19-Pandemic_The-Second-Wave-and-Policy-Implications.pdf
13. Manz M., Plöger J. Lockdown/locked out – Impact of the pandemic on the unequal geography in German cities. *Cities*, 2024, Vol. 152, Article 105171.
14. Firstová J., Vysochyna A. Optimisation of Socio-Economic, Environmental and Public Health Determinants of National Security for Post-Pandemic Recovery. *Health Economics and Management Review*, 2024, Issue 1.
15. Fattore M., Rimoldi S. M. L. Effects of the Covid Pandemic on the Economic Vulnerability of Italian Society. *Hacienda Pública Española/Review of Public Economics*, 2023, No. 247 (4), C. 37–68.
16. Cancedda C., Cappellato A., Maninchedda L., Meacci L., Peracchi S., Salerni C., Baralis E., Giobergia F., Ceri S. Social and economic variables explain COVID-19 diffusion in European regions. *Scientific Reports*, 2024, Vol. 14, Article No. 6142. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-56267-z>.
17. Giansante S., Flori A., Spelta A. On the fragility of the Italian economic territories under SARS-COV2 lockdown policies. *Ann Oper Res*, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10479-023-05635-5>.
18. SciELO. The Socio-Economic Effects of COVID-19. *Saude e Sociedade*. Веб-сторінка. URL:
<https://www.scielo.br/j/sausoc/a/k4WkqtvB45CjWxSyHNbvsMm/?lang=en>

19. Hopkins J. Bloomberg School of Public Health. COVID Year in Review. Веб-сторінка. URL: <https://publichealth.jhu.edu/2022/covid-year-in-review>
20. Mofijur M., Fattah R. I. M., Alam M. A., Saiful Islam A. B. M., Ong H. C., Rahman S. M. A., Mahlia T. M. I. Impact of COVID-19 on the social, economic, environmental and energy domains: Lessons learnt from a global pandemic. *Sustainable Production and Consumption*, 26(April 2021), 343-359. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.10.016>.
21. FRED. Веб-сторінка. URL: <https://fred.stlouisfed.org>
22. Nicola M. The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review. *International Journal of Surgery*, 78(June 2020), 185-193. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijssu.2020.04.018>
23. Pirouz B. Investigating a serious challenge in the sustainable development process: Analysis of confirmed cases of COVID-19 (New Type of Coronavirus) Through a Binary Classification Using Artificial Intelligence and Regression Analysis. *Sustainability*, 2020, 12(6), 2427. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12062427>
24. Cunningham E., O'Grady S. New Global Coronavirus Cases Nearly Double in Two Months. *The Washington Post*, April 16, 2021. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2021/04/16/global-coronavirus-cases-surgewho/>
25. Statista. Value of COVID-19 stimulus packages in some countries as of May 2021 (% of GDP). 2022. URL: <https://www.statista.com/> (дата звернення: 18.10.2024).
26. Our World in Data. Coronavirus. 2022. URL: <https://ourworldindata.org/coronavirus>
27. Martin A., Fleming S. Eurozone Budget Deficits Rise Nearly Tenfold to Counter Pandemic. *Financial Times*, October 19, 2020. URL: <https://www.ft.com/content/5579361f-5aac-4cd3-9e93-190fffdc0baf>
28. Danielli S., Patria R., Donnelly P., Ashrafian H., Darzi A. Economic interventions to ameliorate the impact of COVID-19 on the economy and health: An

international comparison. Journal of Public Health, 2020, pp. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdaa104>.

29. German Ministry of Finance. A protective shield for employees and companies. Package of measures to mitigate the impact of the coronavirus. 2020. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de>

30. OECD. Coronavirus. SME policy responses. 2020. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/coronavirus-covid-19-sme-policy-responses-04440101/>

31. Osservatorio CPI. Country Report Italy. 2020. URL: <https://osservatoriocpi.unicatt.it/ocpi-Country%20Report%20Italy%202020.pdf>

32. Heymann E. German industry. Coronavirus crisis distracts from structural problems. Deutsche Bank Research, 2020. C. 1-8.

33. IBIS World. The Global Economic Outlook For Germany. 2021. URL: <https://www.ibisworld.com/global-economic-outlook-2021-germany.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).

34. IMF. Balance of payments. URL: <https://data.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52&sid=1542633711584>

35. UNCTAD. Impact of the COVID-19 Pandemic on Trade and Development: Transitioning to a New Normal. 2020. URL: <https://unctad.org>

36. Arnold N., Nguyen V. Five Charts on the Euro Area's Post-COVID-19 Recovery and Growth. IMF, 2020. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/12/21/na122220five-charts-on-the-euro-areas-postcovid19-recovery-and-growth>

37. Digital 2024 Germany. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-germany>

38. Statista. Unemployment rate in Germany. URL: <https://www.statista.com/statistics/227005/unemployment-rate-in-germany/>

39. European Commission. European Economic Forecast Autumn 2020. Institutional Paper 136, 2020. C. 1-224.

40. Statistisches Bundesamt. URL: <https://www.destatis.de>

41. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
42. Vismara F. Reflections on COVID-19 – Views from Italy. National Law Review, 2020, Vol. X, No. 261. URL: <https://www.natlawreview.com/article/reflections-covid-19-views-italy>
43. Wijffelaars M. COVID-19 has a devastating impact on Italy's economy. RaboResearch Global Economics & Markets, 2020. URL: <https://economics.rabobank.com/publications/2020/july/covid-19-devastating-impact-on-italy-economy>
44. Confindustria. La cassa integrazione guadagni ordinaria - GUIDA PRATICA. URL: <https://content.confindustriavenest.it/wp-content/uploads/2024/01/3488756D962049F8C1258AB4004A8AF1/La%20cassa%20integrazione%20guadagni%20ordinaria%20-%20GUIDA%20PRATICA.pdf>
45. ISTAT. Business and consumer confidence JUNE 2024. URL: <https://www.istat.it/wp-content/uploads/2024/06/Business-and-consumer-confidence-JUNE-2024.pdf>
46. Bank of Italy. URL: <https://www.bancaditalia.it/statistiche/index.html>
47. World's Top Exports/Imports. Trading Economics, 2021-2022. URL: <https://tradingeconomics.com>
48. Banca d'Italia. Survey on international tourism 2021. URL: <https://www.bancaditalia.it/media/notizia/survey-on-international-tourism-2021/>
49. Mediobanca. Research. URL: <https://www.mediobanca.com/en/our-group/index.html>
50. Index Minfin. Коронавірус в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/ukraine/>
51. Постанова Кабінету Міністрів України № 211 від 11.03.2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п#Text>
52. Офіційний сайт МОЗ України. URL: <https://moz.gov.ua>
53. Постанова Кабінету Міністрів України № 264 від 08.04.2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264-2020-п#Text>

54. Міністерство охорони здоров'я України. Наказ МОЗ України від 19.10.2020 № 2357 «Про затвердження плану заходів щодо ефективного управління вакцинами». URL: <https://moz.gov.ua/uk/decrees/nakaz-moz-ukraini-vid-19102020--2357-pro-zatverdzhennja-planu-zahodiv-schodo-efektivnogo-upravlinnja-vakcinami>
55. UNICEF. COVID impact on poverty. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/5816/file/COVID%20impact%20on%20poverty%20Eng.pdf>
56. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
57. Index Minfin. Показники ВВП та безробіття. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
58. IMF. Fourth Review of the Extended Arrangement Under the Extended Fund Facility. Country Report No. 24/199. URL: <https://www.imf.org>
59. Укрінформ. Кількість інтернет-користувачів в Україні. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2797152-v-ukraini-kilkist-internetkoristuvaciv-zroslo-do-23-miljoniv.html>
60. Pro-Consulting. Використання мережі Інтернет в Україні: рух до максимуму. Веб сторінка. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/ispolzovanie-seti-internet-v-ukraine-dvizhenie-k-maksimumu>